

SGP The GEF
Small Grants
Programme

Փոքր քայլեր,
մեծ ձեռքբերումներ

SMALL STEPS,
GREAT ACHIEVEMENTS

2009-2015

ԳԷՀ ՓՈՔՐ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՀՆԵՐԻ
ԾՐԱԳՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

GEF SMALL GRANTS
PROGRAMME ACTIVITIES

ՋԿ
NGO

Ծրագրի ժամկետ
Project duration

Դրամաշնորհի գումար
Grant amount

Համաֆինանսավորում
Co-financing

ԵՐԵՎԱՆ 2016
YEREVAN 2016

ՆԱԽԱԲԱՆ FOREWORD

Բրեդլի Բուսետո

ՄԱԿ-ի մշտական համակարգող, ՄԱԶԾ մշտական ներկայացուցիչ

Հայաստանին ցուցաբերվող վարձագման աջակցության միջոցով, որն ընդգրկում է ավելի քան քսան տարվա ժամանակահատված, այսօրյա ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիրը (ՄԱԶԾ) եզակի դիրք է զբաղեցնում որպես կառավարության, քաղաքացիական հասարակության և սովորական քաղաքացիների չեզոք և առանցքային գործընկեր: ՄԱԶԾ-ն աշխատում է քաղաքականության մշակման մակարդակում խորհրդատվություն տրամադրելով իրավական և քաղաքականության մշակման վերաբերյալ, սակայն միևնույն ժամանակ իրականացնում է համայնքային ծրագրեր ձևավորելու նորարարական, կայուն լուծումներ: ՄԱԶԾ-ի գործունեության ծածկույթը ողջ երկրում հսկայական է գյուղական և քաղաքային վայրեր, երիտասարդների, նորարարների և սոցիալական ձեռներեցների հարաձուլ ցանց:

Որպես Հայաստանում Փոքր դրամաշնորհների ծրագրի (ՓԴԾ) հանձնառու աջակից՝ 2009 թ. սկզբին մեկնարկից ի վեր, ՄԱԶԾ-ին հաջողվել է ի մի բերել կառավարության, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և դոնոր համայնքի ջանքերը կրկնօրինակելի և ընդլայնելի համայնքային նորարարությունների միջոցով: Արդյունքները խոսում են. մենք տեսել ենք, որ Հայաստանում փոքրածավալ, համայնքների կողմից իրականացվող ծրագրերը կարող են ունենալ մեծ ապդեցություն: Կիրառելով նորարարական գործելակերպեր, որոնք անդրադառնում են բնապահպանական հիմնահարցերին, ՓԴԾ-ի ֆինանսավորած այս նախաձեռնություններն օգնել են ստեղծել մի շարք սոցիալական օգուտներ և ապրուստի այլընտրանքային հնարավորություններ գյուղական համայնքների համար: 2009-2015 թթ. Վգալի թվով ծրագրեր կրկնօրինակվել և ընդլայնվել են՝ գրավելով կառավարությունների և այլ դոնորների հետաքրքրությունը, և ի վերջո ապդեցով ազգային քաղաքականությունների և օրենքների մշակման վրա: Այսօր, ի թիվս այլ դոնորների, Հայաստանում ՓԴԾ-ն համարվում է դրամաշնորհների տրամադրման ամենահաջողված ապակենտրոնացված մեխանիզմներից մեկը՝ ՀՎ-ների և համայնքային կազմակերպությունների աշխատանքներին օժանդակելու համար, հատկապես այն կազմակերպությունների, որոնք աշխատում են կենսաբազմազանության պահպանության, կլիմայի փոփոխության մեղմման, միջազգային ջրերի պահպանության, հողերի դեգրադացիայի կանխման և վնասակար քիմիական նյութերի և թափոնների տարածվածության կրճատման ոլորտներում: Քաղաքացիական հասարակության և համայնքային կազմակերպությունների հետ իր սերտ աշխատանքի շնորհիվ, ՓԴԾ-ն դարձել է Գլոբալ էկոլոգիական հիմնադրամի և ՄԱԶԾ-ի «հանրային դեմքը», հատկապես տեղական, համայնքային մակարդակում: Հուսով ենք, որ այս հրատարակությունը կհետաքրքրի բնապահպանական և կայուն զարգացման հարցերով զբաղվող համայնքին, փորձագետներին, որոշում կայացնողներին, ինչպես նաև կառավարությունը, քաղաքացիական հասարակությունը և դոնոր կազմակերպությունները ներկայացնող գործընկերներին կցուցադրի ՓԴԾ-ի մոտեցման արժեքը և շարունակական նշանակությունը:

Bradley Busetto

UN Resident Coordinator/ UNDP Resident Representative

Through its development support to Armenia, spanning a period of over twenty years, today's United Nations Development Programme (UNDP) holds a unique position as a neutral and key partner to government, civil society and regular citizens. It works at the policy level, advising on legal and policy frameworks, while at the same time implementing grassroots projects to model innovative, sustainable solutions. UNDP also has an enormous reach across the country - in rural and urban areas and amongst a growing network of youth, innovators and social entrepreneurs. As a committed supporter of the Small Grants Programme (SGP) in Armenia since its launch in early 2009, UNDP has managed to bring together the government, civil society organizations and donor community through community innovations that are replicable and scalable.

The results speak for themselves: we've seen that in Armenia small, community-led projects can have big impacts. By applying innovative practices that address environmental issues, these SGP-funded initiatives have helped create a range of social benefits and alternative livelihood opportunities for rural communities. Between 2009 and 2015, a significant number of projects were replicated and scaled up, attracting the interest of governments and other donors, and ultimately influencing the development of national policies and laws.

Today, SGP in Armenia is considered as one of the most successful decentralized grant-delivery mechanisms amongst other donors for supporting the grassroots activities of NGOs and community-based organizations, particularly those working in biodiversity, climate change, abatement, protection of international waters, prevention of land degradation and reducing the prevalence of harmful chemicals and waste. Through its deep engagement with civil society and community-based organizations, SGP has become the public face of the Global Environment Facility and UNDP, particularly at the local, community level.

We hope that this publication will interest the environmental and sustainable development community, and will demonstrate to practitioners, decision-makers, and partners in government, civil society, and donor agencies the value of SGP's approach and its continuing significance.

Դելֆին Գանապին

ՓԴԾ-ի Գլխավոր Տնօրեն

ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի կողմից իրականացվող Փոքր դրամաշնորհների ծրագիրը (ՓԴԾ) մեկնարկել է 1992 թ. որոշակի մանդատով աջակցել համայնքներին, հատկապես աղքատ և խոցելի համայնքներին, ինչպես նաև տեղական քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններին շրջակա միջավայրի պահպանությանը և կայուն զարգացմանն ուղղված իրենց ջանքերում: Համայնքների հետ աշխատելիս ՓԴԾ-ն հետևում է «մտածել գլոբալ, գործել տեղում» սկզբունքին, սակայն նպատակ ունենալով ստեղծել գլոբալ դրական ապդեցություն: Կրկին ու կրկին, նվիրյալ անհատների, համայնքների և տեղական կազմակերպությունների տևական և համադրված գործողությունների շնորհիվ է, որ տեղի են ունենում անհրաժեշտ փոփոխությունները դեպի արտադրության և սպառման կայուն մոդելներ:

Սույն հրատարակությունը ներկայացնում է 2009 թվականից ի վեր ՓԴԾ-ի օժանդակությամբ Հայաստանում իրականացված ծրագրերի գործունեությունը և ապդեցությունը. ծրագրեր, որոնք ոչ միայն բերել են բնապահպանական օգուտներ, այլև անդրադարձել են շահագրգիռ կողմ հանդիսացող համայնքների տնտեսական և սոցիալական կարիքներին: Արժե հատկապես նշել Հայաստանում ՓԴԾ-ի աջակցությունը համայնքներին և գործընկեր քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններին (ինչի շահառուներն են եղել արդեն իսկ 10000 տնային տնտեսություններ ողջ երկրում)՝ օգտագործելու հիմնախնդիրների լուծման ստեղծագործ մոտեցումներ գտնելու մտահոգիչ բնապահպանական և սոցիալ-տնտեսական հիմնահարցերի առավել արդյունավետ, հավասարություն ապահովող և կայուն լուծումներ: Մշակվել և 20-ից ավելի համայնքներում փորձարկվել են արեգակի էներգիայի օգտագործման նոր լուծումներ և էներգաարդյունավետության բարելավման միջոցառումներ: Համայնքների կողմից կառավարվող և «Խոսքովի անտառ»-ի համար որպես բուֆերային շրջաններ ծառայող պահպանվող տարածքների գործնական մոդելների ներդրումը ուժեղացրել է բնական էկոհամակարգերի պահպանությունը այս կարևոր պետական արգելոցում: Կենսաբանական լճակների օգտագործմամբ կենցաղային կեղտաջրերի մաքրման ծրագիրը Փարաքարում՝ հանգեցրել է այդ արդյունավետ տեխնոլոգիաների ընդլայնմանը և կրկնօրինակմանը այլ դոնորների կողմից: ՓԴԾ-ն օժանդակել է նաև քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և տեղի բնակիչների նպատակային ներգրավմանը վարձագման պլանավորման և քաղաքականության ձևավորման աշխատանքներում ինչպես տեղական, ինչպես էլ կենտրոնական մակարդակում՝ ԶՀԿ-կառավարություն տարբեր գործակցային շրջանակների և երկխոսությունների միջոցով: Նշված գործողությունների արդյունքում ընդունվել են մի շարք որոշումներ էկոտուրիզմի, հողերի կայուն կառավարման, և պլաստիկ թափոնների կրճատման վերաբերյալ: Նույն կերպ, ՓԴԾ-ի և դրամաշնորհառու գործընկերների աշխատանքի արդյունքում ընդունվել է իրավական ակտ «Արփի լիճ» ազգային պարկի գոտում Դարևակու լիճի ընդգրկման մասին:

Նշված ձեռքբերումներն արդյունք են բազմաթիվ գործընկերների և շահագրգիռ կողմերի ունեցած ավանդի և անխոնջ աշխատանքի, ովքեր հավատարիմ են մնացել իրենց առաքելությանը, նույնիսկ մարտահրավերների հանդիպելիս: Ուստիև սույն հրատարակությունը պատրաստվում է ի նշանավորումն և ի ձանաչումն այս հապարավոր անհատների, ինչպես նաև բազմաթիվ տեղական կազմակերպությունների և ցանցերի աշխատանքի: Որոշ իմաստով, սա հրավեր է՝ որպես ջատագով միանալու ՓԴԾ-ի համայնքին՝ ի օժանդակություն կայուն զարգացմանը, հատկապես՝ համայնքային մակարդակում:

Delfin Ganapin

SGP Global Manager

The UNDP-implemented GEF Small Grants Programme (SGP) was launched in 1992 with a specific mandate: support communities, especially the poor and vulnerable, as well as local civil society organizations in their efforts at environmental protection and sustainable development. SGP follows the principle of “thinking globally, acting locally” in working with communities at the grassroots level yet with the aim to create positive global impact. Time and again, it is the sustained and combined action of committed individuals, communities, and local organizations that creates the needed transformation towards sustainable production and consumption patterns.

This publication presents the work and impact of SGP-supported projects in Armenia since 2009 which provided not just environmental benefits but also addressed the economic and social needs of its stakeholder communities.

Of particular note, is the support of SGP Armenia to communities and partner civil society organizations – that has now benefited 10,000 households throughout the country - to use creative problem-solving processes for more effective, equitable and sustainable solutions to environmental and socio-economic issues of concern. New solutions on solar energy use applications and energy efficiency improvement measures were developed and tested in more than 20 communities. The introduction of practical models of community-managed conservation territories buffering “Khosrov Forest” strengthened ecosystem protection in this important State Reserve. The demonstration of domestic wastewater treatment through the use of biological ponds in Parakar led to the scaling up and replication of these effective technologies by other donors.

SGP also supported the meaningful involvement of civil society organizations and local citizens in local as well as national development planning and policy formulation through different CSO-Government collaborative frameworks and dialogue processes. These actions led to a number of decisions on eco-tourism, sustainable land management and plastic waste reduction. Similarly, a legal act on the incorporation of Vipera Darevskii into the “Lake Arpi” National Park zone was supported and influenced by the work of SGP and its grantee-partners.

These accomplishments are the result of the contribution and tireless work of many partners and stakeholders that have remained true to their mission, even when confronted by challenges. Therefore, this publication is a celebration and a recognition of the work of these thousands of individuals and many local organizations and networks. In a sense, this serves as an invitation to join the SGP community as a fellow advocate in support of sustainable development especially at the grassroots level.

Գլոբալ էկոլոգիական հիմնադրամի (ԳԷՀ) Փոքր դրամաշնորհների ծրագիրը (ՓԴԾ), որը հիմնադրվել է 1992 թ-ին՝ Ռիոյի Երկրի գագաթնաժողովի տարում, մարմնավորում է կայուն զարգացման բուն էությունը՝ հետևելով «մտածել գլոբալ, գործել տեղում» սկզբունքին: Ֆինանսական և փորձագիտական օժանդակություն տրամադրելով այնպիսի ծրագրերի, որոնք ուղղված են շրջակա միջավայրի պահպանմանը և վերականգնմանը, միևնույն ժամանակ բարելավելով մարդկանց բարեկեցությունը և կենսամիջոցները, ՓԴԾ-ն ի ցույց է դնում, որ համայնքային գործողությունները կարող են պահպանել մարդկանց կարիքների և բնապահպանական հրամայականների փխրուն հավասարակշռությունը: Հայաստանում ԳԷՀ ՓԴԾ-ն պաշտոնապես մեկնարկել է 2008 թ. նոյեմբերին և դրամաշնորհներ է տրամադրել ապգային ՀԿ-ներին և համայնքային կազմակերպություններին՝ հետևյալ նպատակներին ուղղված աշխատանքների համար. ա) կենսաբանական ռեսուրսների պահպանում և կայուն օգտագործում, բ) պայքար հողերի դեգրադացիայի դեմ, գ) կլիմայի փոփոխության մեղմում, դ) միջազգային ջրերի պահպանություն, ե) վնասակար քիմիական նյութերի անվտանգ կառավարման խթանում: Բացի այս ուղղակի գործողություններից, ՓԴԾ-ը կայացել է որպես միջամտությունների հուսալի մոդել շրջակա միջավայրի կառավարման ոլորտում: Այլ միջազգային դոնոր կազմակերպություններ օգտագործել են ՓԴԾ-ն որպես իրականացման մեխանիզմ իրենց սեփական նախաձեռնությունների, օրինակ, Եվրոպական միության կողմից ֆինանսավորվող նախաձեռնության համար, որը նպատակ ուներ խթանելու կայուն զարգացումը և բարելավելու շրջակա միջավայրի կառավարումը բնապահպանական կառավարմանը քաղաքացիական հասարակության առավել արդյունավետ մասնակցության միջոցով:

60

Իրականացվել է
ավելի քան
60 ծրագիր
**Over 60 projects
implemented**

2

Հատկացվել է
ավելի քան
2 միլիոն
ԱՄՆ դոլար
դրամաշնորհային
գումար
**Over 2 million USD
provided for grant-
making**

2

Մոբիլիզացվել է
մոտ 2 միլիոն
ԱՄՆ դոլար
գումար
**About 2 million
USD mobilized
from other donors**

8

Կրկնօրինակվել
և ընդլայնվել են
ՎԷԱ
օգտագործմանը
առնչվող
8 ծրագրեր
**8 projects on
renewable energy
sources use
replicated and
scaled-up**

120

Տարեկան
կրճատվել է
առնվազն
120 տոննա CO₂
**At least 120 tons of
CO₂ emissions reduced
annually.**

64

Ապահովվել է
64 նշանակալի
տեսակների
պահպանությունը
**64 IUCN and National
Red Data Book
species protected**

7000

Վերականգնվել են
ավելի քան 7000 հա
գյուղատնտեսական
նշանակության
հողեր և արոտներ
**Over 7,000 hectares
of farmlands
and grasslands
rehabilitated**

5

Բարելավվել է
ավելի քան
5 հատուկ
պահպանվող
տարածքների
պահպանության
կարգավիճակը
**More than 5
Protected Areas
improved their
conservation status**

18

Տարեկան
կանխվում է
մոտ 18 տոննա
մակերևութային
աղտոտիչների
ներթափանցումը
**About 18 tonnes of
surface pollution
prevented**

1

Կիրառվել է
կեղտաջրերի
մաքրման
նորարարական
փոքրածավալ
տեխնոլոգիա
**Innovative small-
scale wastewater
treatment
technology used**

10000

Առնվազն
10000 տնային
տնտեսություններ
ուղղակիորեն
օգուտ են քաղել
ՓԴԾ-ի ծրագրերից
**At least 10,000
households directly
benefited from SGP
projects**

1000

Ավելի քան
1000 մարդ
ձեռք են բերել
մշտական և (կամ)
ժամանակավոր
աշխատատեղեր
**Over 1,000 people
received permanent
and/or temporary
jobs.**

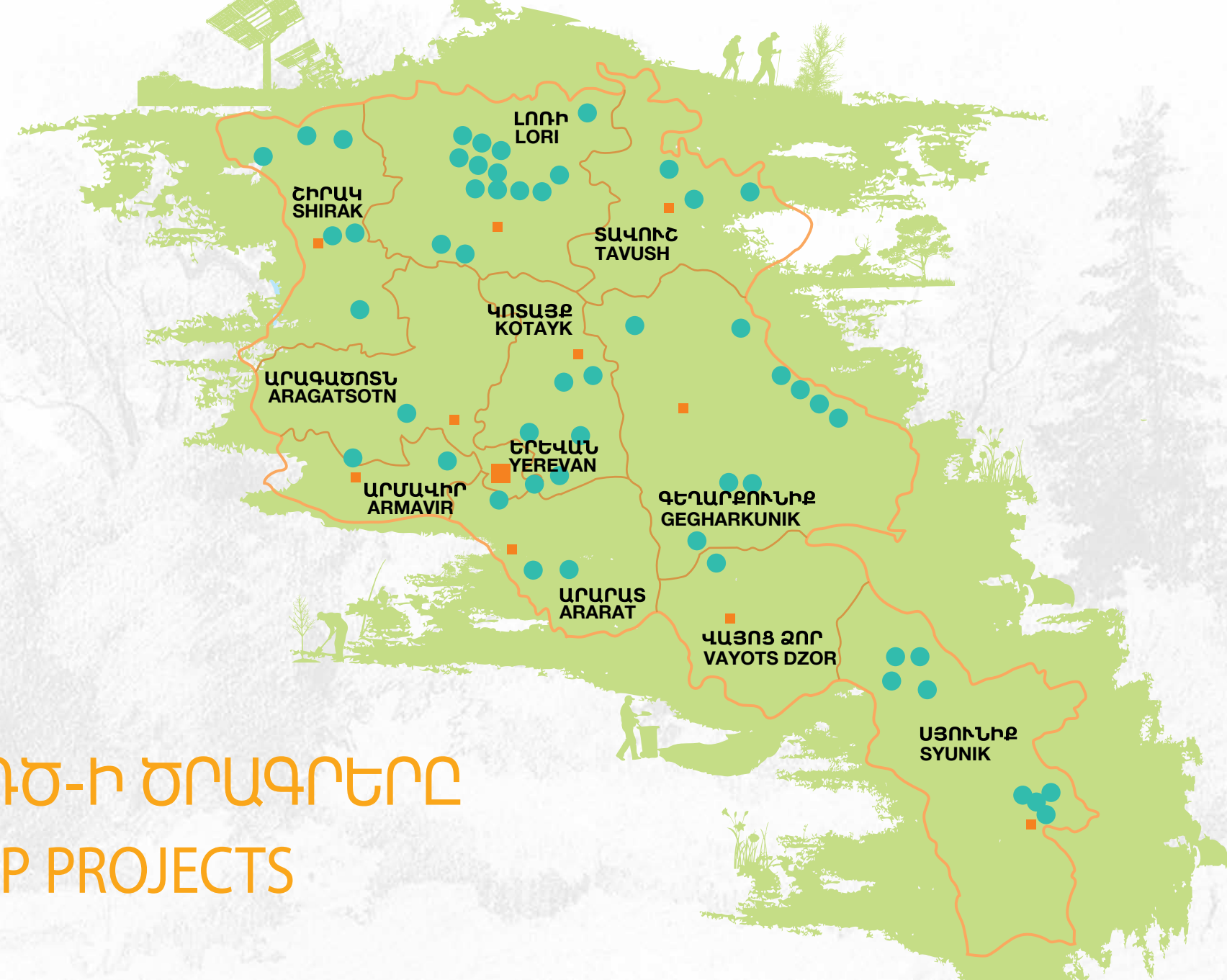
4

Տարեկան
վերամշակվում է
մոտ 4 տոննա
պլաստիկ
թափոն
**About 4 tonnes
of plastic waste
recycled annually.**

Established in 1992, the year of the Rio Earth Summit, the Global Environment Facility's (GEF) Small Grants Programme (SGP) embodies the very essence of sustainable development by "thinking globally, acting locally". By providing financial and technical support to projects that conserve and restore the environment, while also enhancing people's well-being and livelihoods, the SGP demonstrates that community action can maintain the fine balance between human needs and environmental imperatives.

In Armenia, the GEF SGP officially started in November 2008 and provided grants to national NGOs and community-based organizations for activities aimed at: i) conservation and sustainable use of biological resources; ii) combating land degradation; iii) mitigation of climate change; iv) protection of international waters; and v) promoting sound management of harmful chemicals. Beyond direct activities, the SGP established itself as a reliable model of intervention in the field of environmental governance. The SGP served as a delivery mechanism for other initiatives, for example, an EU-funded initiative which aimed to promote sustainable development and improve environmental management through more effective civil society participation in environmental governance.

ՓՂԾ-ի ծրագրերը
SGP PROJECTS

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԴԱՐԵՎՍԿԻԻ ԻԺԻ *VIPERA DAREVSKII* ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂՈՎԱԾ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՂԱԶԱՆԶԻ
ԳՅՈՒՂՈՒՄ՝ ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

BIODIVERSITY CONSERVATION

IMPLEMENTATION OF MEASURES FOR CONSERVATION
OF *VIPERA DAREVSKII* BY PROPOSING HARMONIZED
SOLUTIONS TO BIODIVERSITY PROTECTION AND RURAL
INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN GHAZANCHI
COMMUNITY (SHIRAK REGION)

«ԲՆԱԿԱՆ ԷԿՈԶԱՄԱԿԱՐԳԵՐԻ
ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ» ՀԿ
“SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF
NATURAL ECOSYSTEMS” NGO

9/2009 - 12/2010

\$36 420

\$43 650

Ծրագրի նկարագրություն

Դարևսկու իծը (*Vipera Darevskii*), որպես Բնության պահպանության միջազգային միության կարմիր ցուցակում և ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված «Կրիտիկական վիճակում գտնվող» տեսակ, հանդիպում է միայն Զավախքի լեռնաշղթայի Հայաստանի տարածքի հարավ-արևմտյան մասում:

Լեռնալանջերի հարթ քարակույտերը Դարևսկու իծի հիմնական բնադրավայրերն են, որոնք լեռնային անբարենպաստ պայմաններում ապահովում են իծի գոյատևման համար օպտիմալ միկրոկլիմա: Դարևսկու իծի համար առաջնահերթ վտանգ է ներկայացնում բնադրավայրերի խաթարումը, որը տեղի է ունենում անասունների չկանոնակարգված արածեցման, խոտհունձի և գյուղատնտեսական այլ նպատակներով հողերի յուրացման հետևանքով:

Ծրագիրը նպատակաուղղված էր իրականացնելու պահպանական միջոցառումներ՝ նվազագույնի հասցնելու մարդկանց կողմից հողօգտագործման և իծի բնադրավայրերի պահպանման հակամարտությունները: Դրանց խաթարումը անասունների և մարդկանց կողմից կանխելու նպատակով կատարվել է հիմնական բնադրավայրերի (քարակույտերի) փշալարով ցանկապատում և տեղադրվել են տեղեկատվական վահանակներ այցելուներին տեղեկացնելու վտանգված տեսակի առկայության մասին: Անասունների ջրարբիացման համար կառուցվել է արհեստական ջրամբար և համայնքի հետ համատեղ մշակվել ու ներդրվել է հերթափոխային արածեցման համակարգ: Բացի այդ, Ղազանչի համայնքին մշտական խմելու ջրով ապահովելու համար հորատվել է խորքային հոր:

Որպես ծրագրի վերջնարդյունք Զավախքի լեռնաշղթայի լանջերին գտնվող Դարևսկու իծի բնադրավայրերի տարածքն ընդգրկվել է «Արփի լիճ» ազգային պարկի պահպանվող գոտուս:

1

Ընդունվել է իրավական ակտ՝ Դարևսկու իծի բնադրավայրերի տարածքը պահպանելու վերաբերյալ

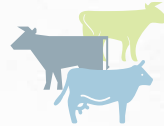
Legal act adopted safeguarding Vipera Darevskii habitat areas

500

500 համայնքի անդամներ ուսուցանվել են իծի պահպանման և որսագողության դեմ պայքարի միջոցառումների վերաբերյալ

500 community members trained on conservation and anti-poaching measures

20%

Ջրարբիացման համար կառուցված արհեստական ջրամբարի շնորհիվ 20%-ով ավելացել է կաթի և մսի արտադրողականությունը

Milk and meat productivity increased by 20% through building of a new watering point

678

678 բնակիչներ ապահովվել են մշտական խմելու ջրով

678 residents were provided with access to permanent drinking water

Քաջիկ Թովմասյան՝ համայնքի ղեկավար

«Անասունների ջրարբիացման ջրամբարի կառուցումը շատ կարևոր էր համայնքի համար, քանի որ այն կնպաստի կաթի և մսի արտադրողականության աճին: Բացի այդ, ինքնահոս ջրաղբյուրը կապահովի համայնքը մշտական խմելու ջրով, որը նախկինում մղվում էր պոմպով՝ պահանջելով շատ ժամանակ և էլեկտրաէներգիա»:

Project description

The Darevsky's viper (*Vipera Darevskii*) is a critically endangered species of snake (International Union for Conservation of Nature red list and Red Book of Armenia) occurring only in Armenia's south-western part of the Javakheti Ridge. Flat stone plates (biotopes) are critical to the viper's habitat, creating an optimal microclimate for vipers living in otherwise harsh highland conditions. The species' main threat comes from habitat destruction caused by uncontrolled livestock grazing and land use for agriculture.

This project focused on minimizing human conflicts over land use and safeguarding the habitats of the viper. Barbwire fencing was introduced around the main biotope sites, in order to stop their destruction by livestock and humans, and information boards were constructed informing visitors that endangered species were present. Additionally, a new livestock watering point was constructed and rotation-based livestock grazing systems were developed and introduced in partnership with the local community. Finally, a deep water well was drilled to provide a safe and long-term drinking water supply for the community of Ghazanchi.

As an outcome of the project, the endangered viper habitats located in the western Javakheti Ridge were incorporated into the protected reserve zone of "Arpi Lich" National Park.

Kajik Tovmasyan, Head of Community

"The construction of a watering point is very important for the community as it ensures increased milk and meat productivity in the community. Also, the flowing well ensures the quicker provision of water to the community, which was previously pumped and therefore more time and energy-consuming".

ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԹՈՂՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ (ԿԹՏ)
ԽՆԱՄԱԿԱՆՆԵՐԻ ՑԱՆՑԻ ԴԵՐԻ ՈՒԺԵՂԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԹԵԺ ԿԵՏԵՐՈՒՄ

STRENGTHENING THE ROLE OF LOCAL IMPORTANT BIRD AREAS
(IBA) CARETAKER GROUPS IN BIODIVERSITY HOTSPOTS OF
ARMENIA

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ԹՈՂՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ»
“ARMENIAN SOCIETY FOR THE
PROTECTION OF BIRDS” NGO

9/2009 - 1/2011

\$26 379

\$112 781

Ծրագրի նկարագրություն

Կարևորագույն թռչնաբանական տարածքներ (ԿԹՏ) են հանդիսանում համաշխարհային մակարդակով մեկ կամ ավելի վտանգված թռչնատեսակների բնադրավայրերը: ԿԹՏ «խնամակալները» կազմավորվել են մշտադիտարկելու այդ տարածքները հավաքելով տվյալներ թռչնատեսակի առկա պոպուլյացիային սպառնացող վտանգների վերաբերյալ, գնահատելու և վաղօրոք նախազգուշացնելու հնարավոր խնդիրների մասին: ԿԹՏ-ներում տեղի թռչնատեսակների և բնադրավայրերի առավել արդյունավետ պահպանությանն ուղղված խնամակալների խմբերի ներուժը ամրապնդելու նպատակով, Դսեղ համայնքում ներդրվել է բնական պաշարների ոչ սպառողական օգտագործման վրա հիմնված այլընտրանքային եկամուտ ստանալու գործելակերպ՝ կրթության, ուսուցանման ու էկոլոգիայի կրթության կարգազման, ինչպես նաև տեղական համայնքի դերի հպորացման միջոցով:

Դսեղ ԿԹՏ-ում ստեղծվել է Տեղեկատվական և ուսուցանման կենտրոն այցելուների համար: Վերջինս պոսաշրջիկներին կտրամադրի տեղեկատվություն տեղի վայրի բնության և պահպանության խնդիրների վերաբերյալ և կօժանդակի կազմակերպելու թռչնադիտարկման և էկոտուրիստական արշավներ՝ միաժամանակ ծառայելով որպես կրթական կենտրոն տեղի երիտասարդների համար: Սա մեծ ազդեցություն կունենա թռչնադիտարկման, և համայնքում էկոլոգիայի կրթության կարգազման համար:

Բարձրացնելով տեղական բնակչության իրազեկությունը համաշխարհային մակարդակով ԿԹՏ-ի կարևոր դերի վերաբերյալ և ամրապնդելով տեղի ԿԹՏ «խնամակալների» կարողությունները, ծրագիրը զգալի ներդրում է կատարել Հայաստանի վտանգված թռչնատեսակների պահպանության համար, ինպիսիք են՝ Մոխրագույն կռունկը և Դալմացյան հավալուսնը:

1

կառուցվել է
1 այցելուների
կենտրոն
1 visitor centre
constructed

700

Տարածաշրջանի ավելի քան
700 աշակերտներ մասնակցել են
«Մոխրագույն կռունկ»
փառատոնին
700 pupils from the region
participated in “Common Crane”
Festival

Էդուարդ Շեկոյան՝ Դսեղ համայնքի բնակիչ

«Այժմ այստեղ անցկացվում են տարբեր բնապահպանական և կրթական միջոցառումներ: Բացի այդ, համայնքի անդամները ակտիվորեն ներգրավվել են պոսաշրջության կենտրոնի շինարարության աշխատանքներում»:

Project description

Important Bird Areas (IBAs) are sites identified as being habituated by one or more globally threatened species of bird. ‘Caretaker’ groups in the IBAs monitor the sites by collecting data on current bird populations, threats, and provide estimates and early warnings of potential problems.

To enhance the capacities of the local caretaker groups towards more effective conservation of species and sites, a number of alternative income-generating practices were introduced in the community of Dsegh, focused on the non-consumptive use of natural resources. These practices were achieved through education, training and ecotourism development.

An Information & Education Hub (visitor centre) was constructed in Dsegh IBA. The visitor centre was designed to help provide information to tourists on local wildlife and conservation problems and will assist in organizing bird watching and ecotourism trips, as well as serve as an educational centre for the local youth. Ultimately this will boost bird watching and local ecotourism development in the community.

By increasing the local population's awareness on the importance of the area for Globally Threatened Species, and by enhancing the capacities of local IBA Caretakers, the project has made a substantive contribution towards the conservation of endangered bird species (e.g. Common Crane and Dalmatian Pelican) at the IBAs in Armenia, whilst also promoting local empowerment.

Eduard Shekoyan, Dsegh community resident

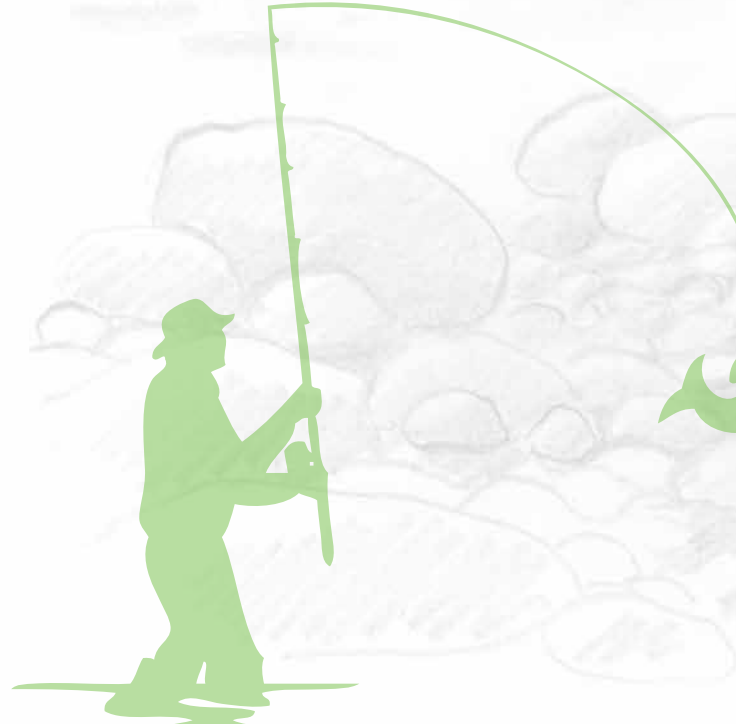
“Several different environmental and education events are now held here. Also, the community members were actively involved in building the tourist centre”.

ՍԵՎԱՆԻ ԻՇԽԱՆ (*SALMO ISCHCHAN KESSLER*) ԶԿՆԱՏԵՍԱԿԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԴՐՅԱԼՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄ՝ ՍԵՎԱՆԱ ԼՃԻ ԶՐԶԱԿԱՔ ԱԿԱԶԱՆԻ ՄԻ ՇԱՐՔ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ ԲՆԱՊԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ԻՐԱԶԵԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ԳԵՂՆՈԿԻՏ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ ԶԿՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻ ՀԻՄՆՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

CREATING PRECONDITIONS FOR PROTECTION AND REPRODUCTION OF SEVAN TROUT (*SALMO ISCHCHAN KESSLER*) THROUGH ENVIRONMENTAL AWARENESS BUILDING IN A NUMBER OF COMMUNITIES OF LAKE SEVAN WATERSHED AND ESTABLISHMENT OF A FISHERY IN GEGHHOVIT COMMUNITY

ԿԵՆՍԱՐԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ԳԼՈԲԱԼ ԷԿՈ» ՀԿ
"GLOBAL ECO" NGO

1 1/2011 - 1 1/2012

\$34 935

\$34 964

Ծրագրի նկարագրություն

Հայաստանի Հանրապետության և Նախկին ԽՍՀՄ կարմիր գրքերում գրանցված «Սևանի իշխան» (*Salmo ischchan kessler*) եզակի ձկնատեսակը հանդիսանում է Սևանա լճի էնդեմիկ: Ձվադրատեղերի չորացման պատճառով, Սևանի իշխանի չորս ենթատեսակներից երկուսը՝ ձմեռային բախտակը (*Salmo ischchan ischchan*) և բոջակը (*Salmo ischchan danilewskii*) ամբողջությամբ վերացել են, և ըստ Բնության պահպանության միջազգային միության (IUCN) չափանիշների այժմ համարվում են անհետացած: Սևանի իշխանի մնացած երկու ենթատեսակները (Ամառային իշխան և Գեղարքունի) պահպանելու նպատակով ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են Սևանա լճի էկոհամակարգի և կենսաբազմազանության վերականգնմանն ուղղված աշխատանքներ: Մասնավորապես, Գեղարքունիքի մարզի Գեղիովիտ համայնքում հիմնվել է ոչ մեծ ձկնաբուծարան, որտեղ վերարտադրության նպատակով աճեցվելու են Սևանի իշխանի երկու ենթատեսակները: Ձկնաբուծական համալիրը ներառում է բուծարանը, մանրաձկան աճեցման առանձնացված ջրավազանները, ինչպես նաև ոչ էնդեմիկ տեսակների սիրողական ձկնորսության լճակը: Որպես անհետացող էնդեմիկ ձկնատեսակների վերարտադրության հատուկ միջոցառում, տարեկան հինգից տասը հազար մանրաձուկ է բաց թողնվում Սևանա լիճ և լիճ թափվող գետերը՝ լճի ձկան պաշարների վերականգնման նպատակով:

2

Իշխանի 2 ենթատեսակների մայրական կազմն ավելացել է

Maternal composition of 2 indigenous trout subspecies increased

5000

Կատարվել է տարեկան շուրջ 5000 մանրաձկան բացթողում

Around 5,000 juvenile fish reintroduced into the wild annually

30

Լրացուցիչ 30 լ/վ ոռոգման ջրի տրամադրում 30 տնտեսություններին

30 litres per second additional irrigation water made available for 30 households

1

Կառուցվել է 1 սիրողական ձկնորսության լճակ

1 amateur fishing pond constructed

92

92 համայնքի բնակիչներ ուսուցանվել են կենսաբազմազանության պահպանման և կենսաբազմազանության համար անվտանգ տնտեսական գործունեության վերաբերյալ

92 community members trained on biodiversity conservation and biodiversity-friendly livelihood practices

Վարդան Պողոսյան՝ Գեղիովիտ համայնքի ղեկավար

«Այս նախաձեռնությունը, անշուշտ, կօգնի լուծել համայնքի սոցիալական խնդիրները և իշխանը կվերադարձնի Սևանա լիճ»:

Project description

The unique “Sevan trout” (*Salmo ischchan kessler*), registered in the Red Book of Animals of Armenia and the former Soviet Union, is endemic to Lake Sevan. As a consequence of the drying out of spawning grounds, two out of the four Sevan trout subspecies – the Winter Bakhtak (*Salmo ischchan ischchan*) and the Bojak (*Salmo ischchan danilewskii*) – have disappeared completely and are now considered extinct according to the criteria of International Union for Conservation of Nature (IUCN). The other two subspecies spawning in rivers – the Summer Bakhtak (*Salmo ischchan aestivalis*) and the Gegharkuni (*Salmo ischchan gegarkuni*) – have managed to survive because of artificial reproduction, though are classified as critically endangered according to the IUCN criteria.

To ensure the conservation of the two remaining subspecies, this project carried out restoration activities to rehabilitate the ecosystem and biodiversity of Lake Sevan. A small-scale fish hatchery was established in the community of Geghovit, Gegharkunik region, where these two subspecies of the Sevan trout are farmed. The fishery complex includes an incubation facility for relevant fish species, external fry (infant fish) raising pools, as well as an amateur fishing pond with non-endemic species. As a specific measure aimed at rehabilitating endangered endemic species and restoring the fish stock of the lake, the release of five to ten thousand juvenile fish in the basin's rivers and Lake Sevan is conducted annually.

Vardan Poghosyan, Head of Geghovit community

“This initiative will certainly help to solve social problems in the community and return trout to Lake Sevan”.

ԱՌՈՒՐՅԱՆ ԳԵՏԻ ԿԵՐԻՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՀԻՆ ՀՈՒՆԻ
ՋՐԱՃԱՀԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ԷԿՈՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ

RESTORATION OF THE WETLAND ECOSYSTEM IN THE OLD
RIVERBED OF THE AKHURYAN RIVER UPPER STREAM

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ԽԱԶԵՐ» ՀԿ
“KHAZER” NGO

07/2012 - 12/2012

\$9 050

\$13 820

Ծրագրի նկարագրություն

Ախուրյան գետը հոսում է Արփի լճից, որը գտնվում է Շիրակի մարզի հյուսիս-արևմուտքում, Աշոցքի սարահարթում, ծովի մակարդակից մոտ 2010 մ բարձրության վրա: 1950 թ-ին, ջրաձահձային հանդակի չորացման հետևանքով, գետի հունը փոխվել էր և վերին հոսանքում վերածվել ջրանցքի: Չնայած նրան, որ գետի հին հունը կորցրել էր ջրի նախնական հոսքը, այնուամենայնիվ, շնորհիվ այս գործողությունների էկոհամակարգին բնորոշ կենսաբազմազանությունը ինչ-որ չափով պահպանվում էր: Դժբախտաբար, վերջին ժամանակներում այն սկսել էր դարձյալ ցամաքել: Զրանցքն ունի շուրջ 1.5 մ խորություն, սակայն, տարվա ընթացքում ջրի մակարդակի տատանումը 40-50 սմ է՝ կախված տեղումներից և գրունտային ջրերի մակարդակից, ինչը բացասաբար է ազդում գետային էկոհամակարգի կայունության վրա՝ ռիսկի տակ դնելով Հայաստանի Կարմիր գրքում գրանցված տեսակները, ինչպիսիք են՝ Դեղին կոկոռը (*Nuphar lutea* (L.) Smith), Կովկասյան ջրասամույրը (*Lutra lutra*), Մոխրագույն կռունկը (*Grus grus*), և այլն: Ծրագրի նպատակն էր հիդրոտեխնիկական միջոցառումների, այդ թվում՝ պատվարի կառուցման և Ախուրյան գետի հին հունի վերին հատվածի ջրաձահձային տարածքը վերականգնելու միջոցով կենսաբազմազանությունը պահպանումը, որին կօժանդակի տեղի համայնքների մասնակցությամբ մշտադիտարկումը: Ծրագրի իրականացումը կնպաստի Հայաստանում կենսաբազմազանության վտանգված կարևոր տեսակների պահպանությանը:

100

Վերականգնվել են մոտ 100 հա ջրաձահձային տարածքներ

Around 100 ha of wetlands rehabilitated

10

Վերականգնվել է տեղի վտանգված տեսակների 10 հա կարևոր բնադրավայր

10 ha of habitats for local endangered species restored

Ամալիա Համբարձումյան՝ «Խապեր» էկոլոգամշակութային ՀԿ-ի նախագահ

«Ծրագրի ավարտից հետո ջրի մակարդակը բարձրացել էր մինչև մեկ մետր, որը վերականգնման ակնհայտ նշան է»:

Project description

The Akhuryan River flows from Lake Arpi, located in the North-West of Shirak region on the Ashotsk plateau at an altitude of about 2,010 metres above sea level. In 1950, the upper reaches of the river wetland began to drain. As a result, the diminishing section of the river had to be transformed into a manmade canal. This action helped preserve the River's local biodiversity, despite the former riverbed losing its original water flow. Unfortunately, in recent times the River has begun to drain once again.

The canal has a depth of about 1.5 metres; however, during the year water level fluctuations of around 40-50 cm occur, depending on precipitation and groundwater level. This has a negative impact on the sustainability of the River ecosystem. Species that are at risk include the Yellow Water Lily (*Nuphar lutea* (L.) Smith), the Caucasian Otter (*Lutra lutra*), the Gray Crane (*Grus grus*), which are registered in the Red Book of Armenia.

Through several hydro-technical initiatives, including the construction of a dam, this project sought to restore the wetlands around Akhuryan River and reverse its drainage. Ultimately this will lead to the conservation of local biodiversity, which is further supported by a community-based monitoring initiative. The project's implementation has promoted the conservation of important endangered biodiversity species in Armenia.

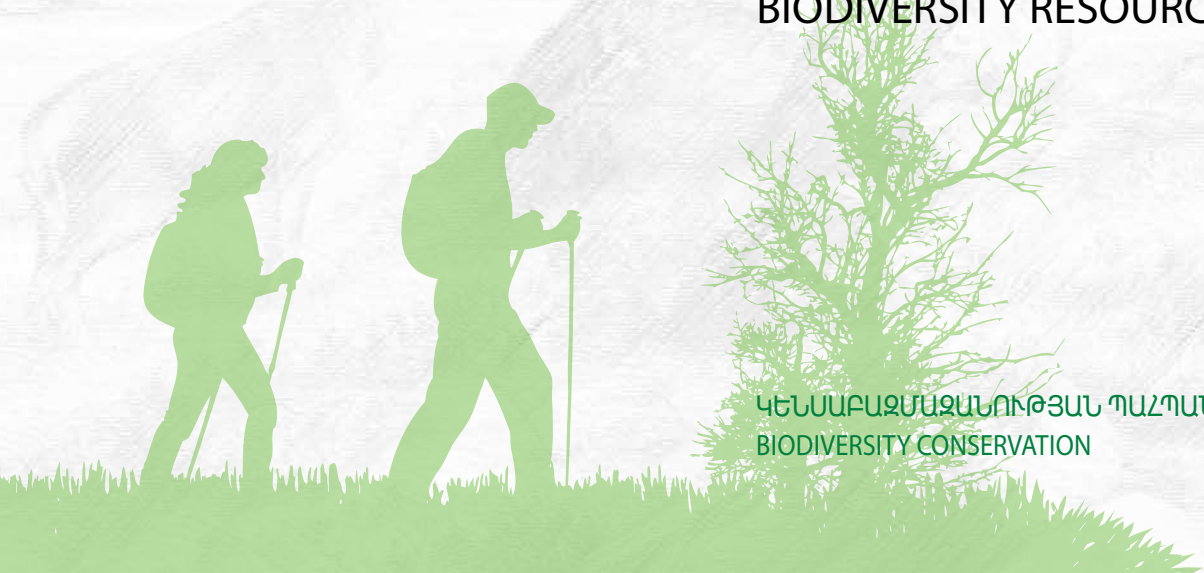
Amalya Hambardzumyan, Chairwoman of “Khazer” Ecological-Cultural NGO

"After completion of the project, the water level rose by up to a metre - a clear sign of recovery"

ՈՒՐՑԱԶՈՐԻ ԷԿՈ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ. ՏԵՂԻ
ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱԿՈՒՄ
ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

THE URTSADZOR ECO-TRAINING CENTRE: IMPROVING
CAPACITY OF LOCAL VILLAGERS FOR SUSTAINABLE USE OF
BIODIVERSITY RESOURCES

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

ՎԱՅՐԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
FOUNDATION FOR THE PRESERVATION
OF WILDLIFE AND CULTURAL ASSETS

09/2012 - 09/2014

\$49 990

\$94 599

Ծրագրի նկարագրություն

Ուրցաձոր գյուղը, ինչպես նաև համայնքին պատկանող հողատարածքը, գտնվում են «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի հարակից մասում: Չնայած նրան, որ այս տարածքները կենսաբազմազանության առումով իրենցից բարձր արժեք են ներկայացնում և կապմում են կարևորագույն բուֆերային գոտի արգելոցի համար, այնուամենայնիվ, տարածքի բուսական և կենդանական աշխարհը տուժում է մարդկային գործունեության կործանարար ազդեցությունից: Արգելոցի հարակից տարածքների թերի պահպանությունն իր ուղղակի բացասական ներգործությունն էր ունենում արգելոցի պահպանվող գոտու կենսաբազմազանության վրա: Էկո-կրթական կենտրոնի ստեղծման նպատակն էր անդրադառնալ այս խնդրին՝ տեղի համայնքի հմտությունները բարելավելու միջոցով նպաստել տարածքի կենսաաշխարհային կայուն օգտագործմանը: Ավելին, քանի որ գյուղի բնակչության համար հույժ կարևոր է սոցիալական անապահովության խնդիրը և վերջինիս հետ փոխկապակցված արտագաղթը, էկո-կրթական կենտրոնը տեղի բնակչությանը կծանոթացնի բնական ռեսուրսների ոչ սպառողական օգտագործման միջոցով եկամուտ ստանալուն (էկո-տուրիզմի, բնության ուղղորդողների, թռչնադիտության, կայուն գյուղատնտեսության գործելակերպերին և այլ թեմաներով դասընթացներ): Ուրցաձորի էկո-կրթական կենտրոնը կծառայի որպես ՎԲՍԱՋՐԻԿՆԵՐԻ հանգրվան, գիտական հետազոտողների բազա և էկո-կրթական միջոցառումների անցկացման վայր: Երկարաժամկետ առումով, ծրագրի առաջնային նպատակն է ներգրավել ամբողջ համայնքը գյուղի և «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի հարակից տարածքների կայուն կառավարման և պահպանման գործում:

1

Կառուցվել է
էկո-կրթական
կենտրոն
Eco-Training Centre
built

3000

4 հա հողատարածքը
անտառապատվել է
3000 ծառերով
3000 trees reforested
across 4 hectares of land

3

Բացվել և գործում են
3 հյուրատներ
3 B&B houses
established

120

120 դպրոցականներ
մասնակցել են
բացօթյա
բնապահպանական
դասընթացներին
120 school students
participated in outdoor
environmental
education classes

10

10 երիտասարդներ
մասնակցել են
բնության ուղղորդողի
մասնագիտական
դասընթացներին
10 young residents
trained on nature
guiding

Լաուրիկ Հովհաննիսյան՝ հյուրընկալող և ծրագրի շահառու, Ուրցաձոր համայնք, Արարատի մարզ

«Ետ նայելով չեմ կարող հավատալ, որ պատրաստվում էի հրաժարվել ծրագրի տված հնարավորությունից, որն այժմ ապահովում է իմ ընտանիքի բարեկեցությունը»:

Project description

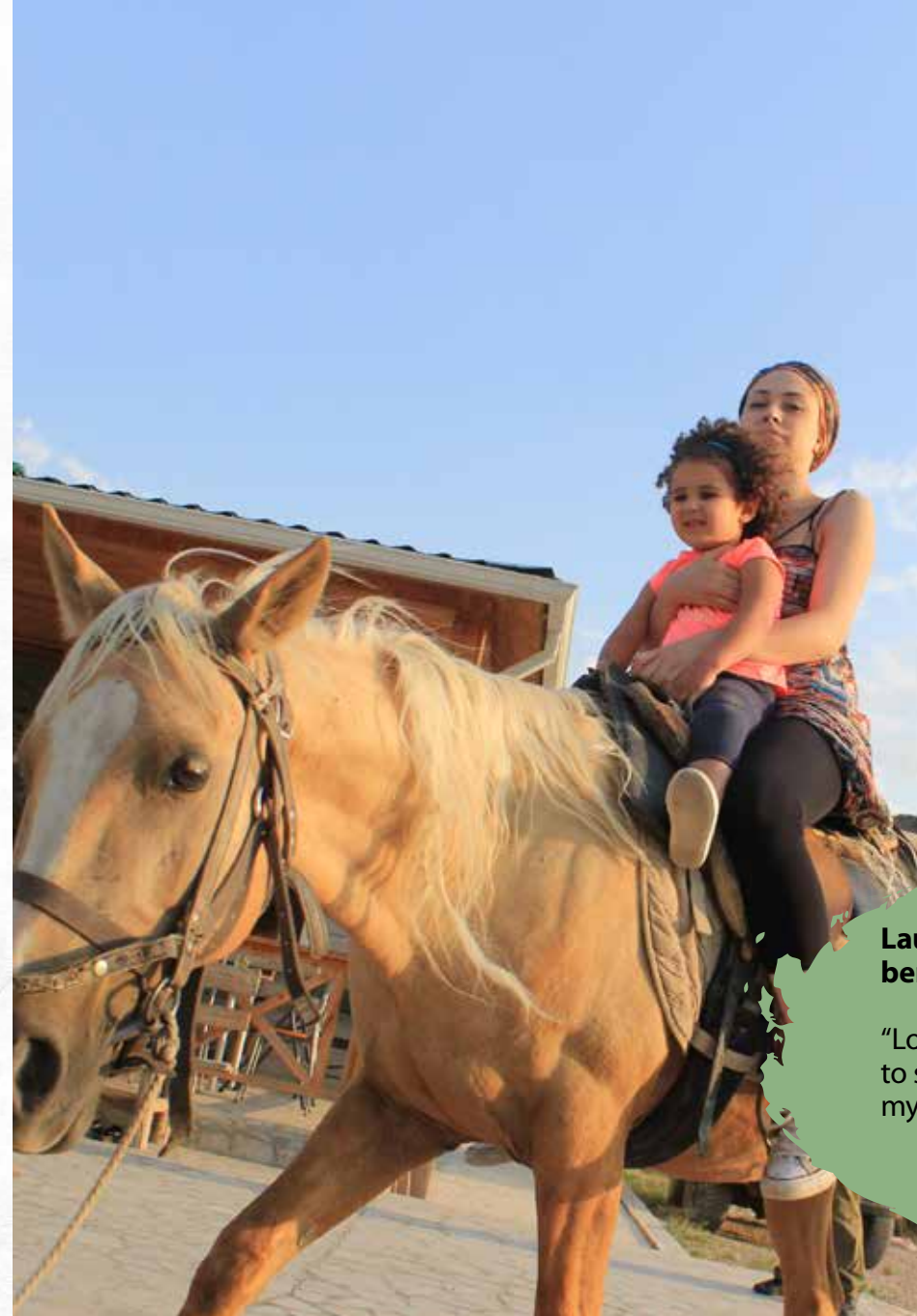
The community of Urtsadzor and its surrounding lands are located in the direct vicinity of “Khosrov Forest” State Reserve. These communal territories traditionally have high levels of biodiversity and form an important buffer zone for the reserve; however, in recent times the area’s flora and fauna have suffered from destructive human activity. The poor protection of the reserve’s adjacent territories has had a direct negative impact on the biodiversity in the protected area.

The establishment of an Eco-Training Centre aims to address this problem by supporting the community to use the area’s biodiversity resources in a sustainable fashion. Moreover, as the local population suffers from poverty and outmigration due to a lack of job opportunities, the Eco-Training Centre raises local capacities to generate income from alternative sources. Using environmentally friendly approaches to nature conservation, the centre holds trainings on eco-tourism, nature guiding, bird watching, sustainable practices in agriculture, and more. The Centre also serves as a lodge for tourists, a scientific hub for researchers, and a venue for environmental education.

In the long-term, the project will involve the entire community in the management and protection of a large pristine area of communal land adjacent to the village and to “Khosrov Forest” State Reserve.

Laurik Hovhannisyan, B&B host and project beneficiary, Urtsadzor village, Ararat region

“Looking back, I can’t believe I was about to say “no” to something which now provides for the welfare of my family”.

ՄԵՂՎԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ «ՍԵՎԱՆԻ ԳԻՂՈՒ ՆՈՍՐԱՆՏԱՌԱՅԻՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼԱԿԱՅՐԻ ՀԱՐԱԿԻՑ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

DEVELOPMENT OF BEEKEEPING IN THE COMMUNITIES ADJACENT TO "JUNIPER OPEN WOODLANDS OF SEVAN" STATE SANCTUARY

ԿԵՆՍԱՐԱԶՄԱՋԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ԿԱՐԴԵՆԻՍԻ ՄԵՂՎԱԲՈՒՅԾ ՄԵՂՎԱՊԱՀՆԵՐԻ ԱՍՈՑԻԱՑԻԱ» ՀԿ
"BEE-KEEPING" BEE-MASTER ASSOCIATION
OF VARDENIS NGO

09/2012 - 12/2013

\$35 281

\$29 577

Ծրագրի նկարագրություն

Գեղարքունիքի մարզի Վարդենիսի և Ճամբարակի շրջանների բնակչության դժվար սոցիալական կացությունը նրանց անտարբեր է դարձրել բնության նկատմամբ: Սևանի գիհու Նոսրանտառային պետական արգելավայրին հարակից Զիլ, Փամբակ, Դարանակ և Ծափաթաղ համայնքները հիմնականում զբաղվում են անասնապահությամբ՝ պահպանվող տարածքն օգտագործելով որպես արոտավայր:

Արգելավայրի տարածքի բուսածածկի բավականության ու կենսագործունեության պահպանմանը նպաստելու, տեղի ապրուստի բարելավման ու անվերահսկելի արածեցումը սահմանափակելու նպատակով՝ տարածաշրջանում նախաձեռնվել է մեղվաբուծության վարձացումը՝ մեղվաբուծական տնտեսությունների ստեղծմամբ: Մասնավորապես, յուրաքանչյուր համայնքում 20-ական մեղվաբնտանիք է տրամադրվել ընտրված շահառուներին: Վարդենիսի «Մեղվաբուծ մեղվապահների ասոցիացիա» ՀԿ-ն, ունենալով մեղվաբուծական ընտանիքներ հիմնելու փորձ, Նոր մեղվաբուծներին տրամադրել է անհրաժեշտ սարքավորում և կանոնավոր խորհրդատվություն՝ ապահովելով նաև արտադրված մեղրի մարքեթինգը: Ակնկալվում է, որ պետական արգելավայրի հարևանությամբ գտնվող մեղվաբնտանիքների փեթակները կծառայեն որպես փոշոտման աղբյուր մոտակա մշակովի հողերի համար՝ բարձրացնելով մշակաբույսերի բերքատվությունը, կապահովեն կայուն եկամուտ ծրագրի համայնքների համար, և կնպաստեն բնական պաշարների պահպանմանն ու կայուն օգտագործմանը:

1

Ապահովվել է Հայկական մեղվատեսակի պահպանումը

Conservation efforts of the Armenian bee species boosted

4000

Արգելավայրի 4000 հա տարածքի բուսածածկը բարելավվել է փոշոտման միջոցով

Natural pollination of 4,000 ha of State Sanctuary improved

80

4 շահառու համայնքներին տրամադրվել է 80 մեղվաբնտանիք

80 bee-houses distributed in 4 communities

300

Ապահովվել է լրացուցիչ 300 ԱՄՆ դոլարի չափով տարեկան եկամուտ յուրաքանչյուր շահառուի համար

300 USD additional annual income per household generated

7

7 մեղվապահներ ավելացրել են իրենց փեթակների թիվը և ապահովել արտադրած մեղրի մթերումը

7 beekeepers multiplied their beehives and initiated honey marketing

Վահան Սարգսյան՝ Դարանակ համայնքի բնակիչ

«Մենք այժմ վայելում ենք մեղրի բերած օգուտները: Այն իմ ընտանիքի համար դարձել է լրացուցիչ եկամուտի աղբյուր»:

Project description

For the populations of Vardenis and Chambarak districts of Gegharkunik region, difficult social conditions have made the residents indifferent towards nature. The communities of Jil, Pambak, Daranak and Tsapatagh, adjacent to "Juniper Open Woodlands of Sevan" State Sanctuary, who are mainly engaged in cattle breeding, use the local protected areas as pastures.

In order to support the biological functioning of the sanctuary, improve local livelihoods and limit uncontrolled grazing, the project piloted the creation of bee farms in the region. Under the project, 20 bee houses were provided to selected households in each community. The new beekeepers received equipment and regular consultations from the "Bee-keeping" Bee-master Association of Vardenis, which also supported the marketing of honey.

It was also envisaged that the beehives located nearby the state sanctuary serve as a source of pollinators for local cultivated lands. These pollinators increase crop yields, generate sustainable income to the project communities and contribute to the conservation and sustainable use of natural resources.

Vahan Sargsyan, Daranak community resident

"We're now enjoying the benefits that honey brings. It has given my family extra income to spend on other things".

ՈՐՈՏԱՆ ԳԵՏԻ ԱԿԱԶԱՆՈՒՄ ԶԿՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԵՎ ԿԵՐԱՐՏԱԴՐՄԱՆ ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼ

DEVELOPMENT OF A FISHERY AS A PILOT MODEL FOR
CONSERVATION AND REPRODUCTION OF BIODIVERSITY IN
VOROTAN RIVER BASIN

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ՎԱԴԱՏԻՆ» ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՀԿ
"VAGHATIN" ENVIRONMENTAL NGO

10/2013 – 09/2014

\$24 848

\$8 210

Ծրագրի նկարագրություն

Կարմրախայտ (*Salmo Trutta m. fario*) ձկնատեսակի պոպուլյացիան կտրուկ նվազել է հիդրոտեխնիկական կառույցների՝ մասնավորապես, փոքր հիդրոէլեկտրակայանների թվի ավելացման պատճառով, գետերի ակունքներում ջրի որակի և էկոլոգիական թողքի փոփոխության, ինչպես նաև անվերահսկելի ձկնագողության հետևանքով: Բացասական սոցիալ-տնտեսական իրավիճակով պայմանավորված, իշխանի այս տեսակի վրա ճնշումը էապես ավելացել է մի շարք գետերում՝ Ներառյալ Որոտանը, որտեղ ջրի որակի ցածր ցուցանիշները և ձկնագողությունը դարձել են լուրջ խոչընդոտ ձկնատեսակի վերարտադրության համար: Իշխանի այս վտանգված տեսակի վերարտադրության և պահպանման նպատակով հիմնվել է ձկնաբուծական համալիր Սյունիքի մարզի Վաղատին համայնքում: Համալիր միջոցառումներից բացի, շրջակա ջրային միջավայր տարեկան բաց է թողվում երեքից հինգ հազար մանրածուկ: Ծրագրի շրջանակներում տարածաշրջան են հրավիրվել գիտական կոչում ունեցող բուհական, գիտահետազոտական հաստատությունների կամ կառավարման մարմինների պրակտիկ աշխատանքի փորձ ունեցող համապատասխան մասնագետներ, և անցկացվել են ուսուցողական բնույթի սեմինարներ Վաղատին համայնքում կենսառեսուրսների պահպանման և կայուն օգտագործման, ինչպես նաև ագրո-էկոտուրիզմի պարզացման թեմաներով: Այն հնարավորություն ստեղծեց համայնքի անդամների համար ստեղծել այլընտրանքային եկամուտ ստանալու հնարավորություններ և խթանել իշխանի այս վտանգված տեսակի վերարտադրությունը և պահպանումը:

1

Կարմրախայտ (*Salmo Trutta m. fario*) ձկնատեսակի մայրական կապը ավելացել է
Maternal staff of Brook Trout increased

5000

Կատարվել է տարեկան 5000 մանրածուկ բացթողում շրջակա ջրային միջավայր
Around 5,000 juvenile fish reintroduced into the wild annually

50

50 համայնքի բնակիչների համար անցկացվել են դասընթացներ կենսաբազմազանության համար անվտանգ գործելակերպերի վերաբերյալ
50 community residents trained on biodiversity-friendly livelihood practices

Տիգրան Մանուչարյան՝ Վաղատին համայնքի բնակիչ

«Ես նույնպես որոշեցի հիմնել փոքր ձկնաբուծարան, որը կարող է նպաստել մեր բարեկեցությանը, նաև ավելացնել գյուղով անցնող գետակի ձուկը»:

Project description

The population of the Brook Trout (*Salmo trutta m. fario*) in rivers throughout Armenia has declined drastically as a result of the enlargement of small hydro power plants that effect water quality and flow patterns. This has been exacerbated by uncontrolled poaching, itself a result of negative social-economic conditions. These factors combine to create serious obstacles for further reproduction of the trout, greatly increasing the pressure on this species in the rivers of the region.

In order to encourage the reproduction and conservation of the endangered trout, this project established a fish-breeding complex in the community of Vaghatin in Syunik region. The project oversaw the release of three to five thousand juvenile fish into the surrounding natural environment, including in Vorotan River – an activity which will continue to be conducted annually. In addition, a number of specialists with practical experience with scientific, research or governing agencies held trainings in Vaghatin on conservation, sustainable use of biological resources, and the promotion of agro-ecotourism. This created opportunities for community members to earn income from alternative sources, and incentivised the reproduction and conservation of endangered trout species.

Tigran Manucharyan, Vaghatin community resident

“I decided to start a small fishery. This gives me business and increases the fish stocks in the local river that passes through our village”.

ԿԱՅՈՑ ԶՈՐԻ ՀՈՐՍ, ԱՂՆՋԱԶՈՐ ԵՎ ԹԱՐԱԹՈՒՄԲ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԲԱՐԵԼԱԿՈՒՄԸ ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ
ԿԱՌԱԿԱՐՄԱՆ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

COMMUNITY LIVELIHOOD IMPROVEMENT THOUGH
INTRODUCTION OF SUSTAINABLE MANAGEMENT OF
NATURAL RESOURCES IN HORS, AGHNJADZOR AND
TARATUMB COMMUNITIES OF VAYOTS DZOR REGION

ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
BIODIVERSITY CONSERVATION

«ԲԵԶՈԱՐ» ԲՆԱԴԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՀՎ
"BEZOAR" ENVIRONMENTAL NGO

10/2013 – 01/2015

\$41 120

\$47 150

Ծրագրի նկարագրություն

Հայաստանի Վայոց Ձորի Աղնջաձոր, Հորս և Թարաթումբ համայնքների միջև ընկած լեռնա-անտառային և սուբալպիական լանդշաֆտի վտանգված կենսաբազմազանությունը գրեթե ուսումնասիրված չէր: 1700 հա տարածքն իր մեջ ներառում է Վայոց Ձորի ողջ բնական ռեսուրսների բազմազանությունը՝ լեռներ, անտառներ, լիճ, խոնավ տարածքներ և արոտավայրեր իրենց հարուստ կենսաբազմազանությամբ: Ավելին, այն հարակից է «Խոսորվի անտառ» պետական արգելոցի արևելյան սահմանին, որը միջանցք է հանդիսանում մի շարք վտանգված վայրի կենդանիների համար, օրինակ հովապի (*Panthera pardus*), բեզուարյան այծի (*Capra aegagrus*), մուֆլոնի (*Ovis orientalis*) և այլն: Ցավոք, այսպիսի հարուստ կենսաբազմազանությունը վտանգված է գյուղատնտեսության արագ վարճացման, ինչպես նաև բնական ռեսուրսների ոչ շրջահայաց օգտագործման՝ որսագողության, անտառահատման, արոտավայրերի գերշահագործման հետևանքով, որոնք բերում են վայրի բնության և բնական էկոհամակարգերի խաթարման: Տեղի բնության պահպանումը խթանելու և Վայոց Ձորի տեղական համայնքների ու վայրի բնության միջև հակամարտությունը նվազեցնելու նպատակով՝ ներդրվել է կենսաբազմազանության պահպանման տեսանկյունից ներդաշնակ և կայուն եկամուտ ստանալու գործելակերպ՝ ի նպաստ համայնքների բարեկեցության բարձրացմանը: Կենսառեսուրսների վրա հիմնված ապրուստի միջոցների ապահովման կայուն գործելակերպի ներդրման նպատակով ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են վտանգված էկոհամակարգերի գույքագրում, գնահատում և մոնիթորինգ: Էկոլոգոսաշրջիկների համար ստեղծվել են համայնքային ենթակառուցվածքներ, տեղի բնակիչներն իրազեկվել են, թե ինչպես է պետք պահպանել կենսաբազմազանությունը, ինչպես նաև ամրապնդվել են տեղական կարողությունները ի նպաստ պահպանվող տարածքների կառավարմանը: Ծրագրի համայնքներում էկոլոգոսաշրջության ներդրումը և վարճացումը կստեղծի եկամուտի լրացուցիչ աղբյուրներ, և կբարձրացնի հարուստ կենսաբազմազանության կարևորության և արժեքի տեղական ըմբռնումն ու իրազեկվածությունը:

1

Հիմնվել է համայնքային էկո-կենտրոն
Community
eco-centre established

3

Ստեղծվել է 3 ժամանակավոր ճամբարատեղի իրեց հետիոտնային արահետներով
3 sites for temporary
camps and hiking trails
established

13

Կառուցվել և տեղադրվել է 13 դիտակետ և տեղեկատվական վահանակ
13 observation points
and information boards
constructed and installed

Վահե Վարդանյան՝ Հորս համայնքի բնակիչ

«Ես հիմա տեսնում եմ, որ կան նոր հնարավորություններ մնալ գյուղում և ունենալ եկամուտ հոգալու իմ ընտանիքի ապրուստը՝ միևնույն ժամանակ պահպանելով մեր բնաշխարհը»:

Project description

The unique mountain forests, subalpine landscapes, pristine lakes, wetlands and grassland found in the communities of Hors, Aghnjadzor and Taratumb, in Vayots Dzor region are home to a great range of biodiversity. This area adjoins the eastern section of “Khosrov Forest” State Reserve and serves as a buffer zone and ecological corridor for many rare and endangered wild animals, including Leopards (*Panthera pardus*), Bezoar Goats (*Capra aegagrus*), Mouflons (*Ovis orientalis*) and more. Unfortunately, as a result of rapidly developing farming and uncontrolled use of natural resources (such as poaching, logging, and overgrazing) the indigenous ecosystem and wildlife are under severe threat.

In order to promote nature conservation in the area and reduce the conflict between wildlife and local communities, this project introduced sustainable and eco-friendly income generation practices and helped incorporate them into local community livelihoods. In order to encourage the sustainable use of natural resources, specific activities were performed, such as cataloguing and monitoring threatened ecosystems, establishing a community-based tourist infrastructure, awareness raising on biodiversity conservation, and developing local capacities in protected area management. The introduction and development of eco-tourism has created an additional sources of income and increased local understanding on the importance and value of rich biodiversity.

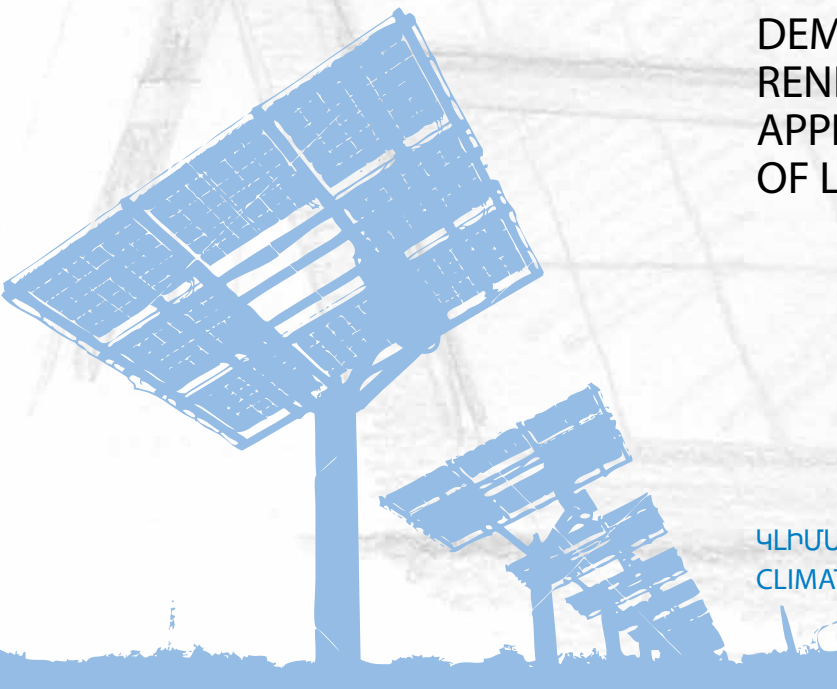
Vahe Vardanyan, Hors community resident

“Now I see that there are ways to work in my village to support my family, and at the same time, help our nature”.

ԿԵՐԱԿԱՆԳՆԿՈՂ ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԵՎ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ
ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂԱԾ ՆՈՐ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ
ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒՄ՝ ԼՈՌԻՈՒ ՄԱՐԶԻ ՏՆԱՅԻՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՐԵՎԱՅԻՆ ՉՈՐԱՆՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

DEMONSTRATING NEW TECHNIQUES AND TOOLS TO USE
RENEWABLE ENERGY AND INCREASE INCOME THROUGH
APPLICATION OF SOLAR DRYERS IN RURAL HOUSEHOLDS
OF LORI REGION

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԼՈՌԻ ԷԿՈ ԱԿՈՒՄԲ» ՀԿ
"LORE ECO CLUB" NGO

1 1/2009 - 1 1/2010

\$ 19 555

\$21 950

Ծրագրի նկարագրություն

Խոնավ կլիմայի պատճառով, բերքահավաքի սեզոնը Լոռու մարզում տևում է մայիսից մինչև սեպտեմբեր, և տեղի բնակչությանը քիչ ժամանակ է մնում պտուղ-բանջարեղենի չորացման համար: Ավանդական ջեռոց-չորանոցների օգտագործումը տեղի խոնավ պայմաններում պահանջում է լրացուցիչ ժամանակ և ջանքեր, ինչպես նաև բարձր էներգասպառում, որը Ստեփանավանի շրջանի համայնքների համար մատչելի չէ:

Այս ծրագրի շրջանակներում կառուցվել են բավաֆունկցիոնալ արևային չորանոցներ (խոնավ պայմաններին հարմարեցված) մրգերի, բանջարեղենի ու դեղաբույսերի չորացման համար և գործարկվել Ստեփանավան քաղաքին հարակից վեց համայնքներում՝ որպես ավանդական էլեկտրական և գազի ջեռոց-չորանոցների այլընտրանք: Արևային չորանոցների կառուցման ու կիրառման վերաբերյալ տեսական և գործնական պարապմունքներ են անցկացվել տեղի բնակչության համար և բարձրացվել է նրանց իրազեկվածությունը գլոբալ բնապահպանական խնդիրների շուրջ՝ շեշտը դնելով արևային բավաֆունկցիոնալ չորանոցների վրա:

Ծրագրի շրջանակներում կառուցված 70 չորանոցները տրամադրվել են ընտրված շահառուներին:

Չրի արտադրության նոր, արդյունավետ-եղանակն, ի վերջո, էներգախնայողության շնորհիվ կնպաստի CO₂-ի արտանետումների կրճատմանը:

70

Գործարկվել են 70 արևային բավաֆունկցիոնալ չորանոցներ
70 multifunctional solar driers provided

6

6 համայնքներում ներդրվել է չրի արտադրության նոր արդյունավետ եղանակ
6 communities piloted efficient dry-fruit production techniques

100

100 համայնքի անդամներ վերապատրաստվել են արևային չորանոցների կառուցման և գործածման վերաբերյալ
100 residents trained in construction and use of solar driers

Շողիկ Ղաբուլյան՝ ծրագրի շահառու Պուշկինո համայնքից

«Մենք կարող ենք չորացնել ինչ որ ուզենք ցանկացած եղանակին՝ վատահ լինելով, որ արտադրանքը չի վնասվի անձրևից, միջատներից և փոշուց: Այն մեր գործը շատ է հեշտացնում»:

Project description

Due to its cold and humid climate, the harvesting season in Lori region only lasts from May until September. This leaves only a short timeframe for the local population to dry fruits and vegetables. The use of traditional ovens for fruit drying requires additional time and efforts, as well as high energy consumption – something the communities of Stepanavan district cannot afford.

Through this project, multi-functional solar dryers for fruit, vegetables and herbs (adjusted to the region's humid conditions) were introduced in six communities adjacent to Stepanavan town, as a green alternative to the traditional electrical and gas ovens. Theoretical and practical trainings on dryer construction and use were delivered to the local population and awareness on global environmental issues – with an emphasis on solar multifunctional driers – was raised. 70 dryers, constructed within the project, were provided to selected beneficiaries.

The new efficient dry-fruit production techniques will eventually contribute to a reduction of CO₂ emissions through energy savings.

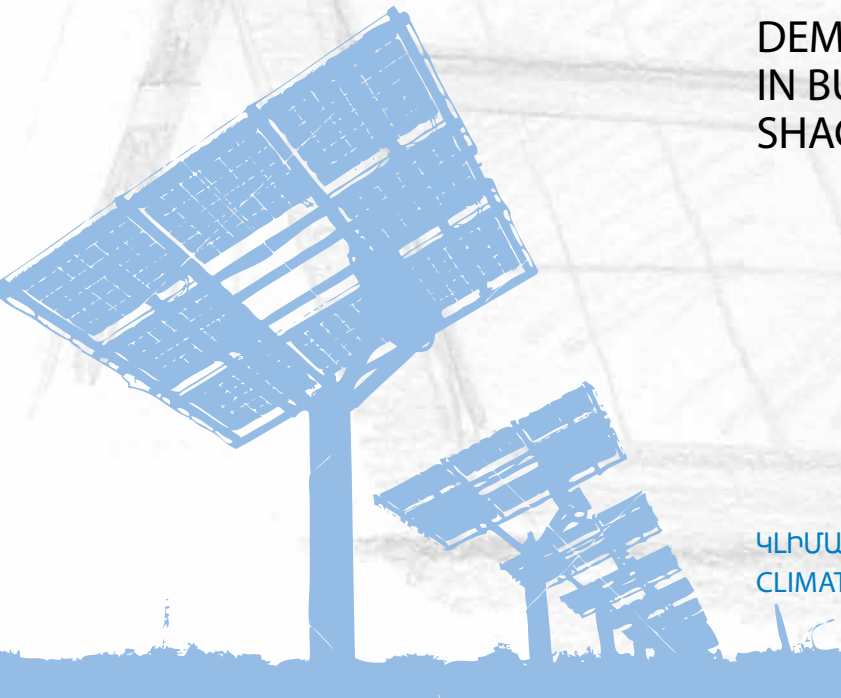
Shoghik Ghabuzyan, Project beneficiary from Pushkino community

“We can dry whatever we want in any weather. Our food is protected from rain, insects and dust. It makes our work a lot easier”

ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԷՆԵՐԳԱԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒՄ ԵՎ
ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԶՐԱՏԱՔԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՇԱՂԻԿ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

DEMONSTRATION OF ENERGY EFFICIENCY PRACTICES
IN BUILDINGS AND USE OF SOLAR HEATING SYSTEM IN
SHAGHIK COMMUNITY OF SHIRAK REGION

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՍՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԵՐՐՈՐԴ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԿ
"THIRD NATURE" NGO

11/2011 - 11/2012

\$48 230

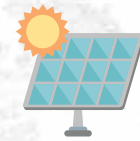
\$80 220

Ծրագրի նկարագրություն

Չնայած որ Հայաստանը փորկ է ածխածնային հանածո էներգետիկ ռեսուրսներից հսկայական արևային էներգիայի ներուժը և շենքերում էներգախնայողության առկա մեթոդները պատշաճ կերպով չեն օգտագործվում: Դա պայմանավորված է կարողությունների և ռեսուրսների անբավարարությամբ: Այս փորձնական նախագիծը կոչված էր, հատկապես, ցուցադրելու արևային էներգիան օգտագործող տեխնոլոգիաների հնարավորությունները և ներմուծելու շինությունների էներգաարդյունավետության բարձրացման մեթոդների կիրառման մշակույթը Շաղիկ համայնքում: Մասնավորապես, տեղի դպրոցի երկու դասարաններում տեղադրվել է ջեռուցման համակարգ: Գյուղի բնակչության համար կառուցվել և գործարկվել է արևային ջրատաքացուցիչ համակարգով ամառային ցնցուղարան: Դրան զուգահեռ, էներգաարդյունավետության բարձրացման նպատակով, շինարարական և վերանորոգման աշխատանքներ են իրականացվել համայնքի առանձնատներում, դպրոցի և վարչական շենքում: Համայնքի անդամների և այլ համայնքների վարչակազմի համար անցկացվել են գործնական դասընթացներ նոր արևային ջրատաքացուցիչ համակարգի օգտագործման և շահագործման վերաբերյալ:

Ծրագրի արդյունքում բարձրացել է էներգաարդյունավետությունը համայնքային շենքերում՝ բերելով էներգիաապահովման և մթնոլորտ արտանետվող ածխածնի երկօքսիդի կրճատման: Այս ծրագրին հաջողվեց ցուցադրել արևային էներգիայի օգտագործման տեխնոլոգիաների հնարավորությունները և առավելությունները, որոնց կիրառումը նախընտրելի է թե՛ գյուղական բնակավայրերում (CO₂ գազի արտանետումների կրճատում) և թե՛ սոցիալ-տնտեսական տեսանկյունից:

1

Կառուցվել է 1 արևային ջրատաքացուցիչ համակարգով ամառային ցնցուղարան
1 public solar shower unit constructed

16

CO₂-ի տարեկան արտանետումները կրճատվել են 16.41 տոննայով
CO₂ emissions reduced by 16.41 tonnes annually

51800

Ջերմասպառումը կրճատվել է 51800 կՎտժ-ով
Heat consumption reduced by 51,800 kWh

2000

Տարեկան խնայողությունը կազմում է 2000 ԱՄՆ դոլար
2,000 USD gained in annual savings

Արտակ Բադեյան՝ Շաղիկ համայնքի ղեկավար

«Նոր արևային ցնցուղարանը դարձել է շատ առանձնահատուկ մեր համայնքի համար: Ամբողջ բնակչությունը հաճախ օգտվում է դրանից՝ հատկապես կանայք, հացահատիկահավաք կոմբայնավարները և անասնապահները»:

Project description

Despite a lack of carbon fossil energy resources in Armenia, the immense solar potential of the country is not adequately utilized. This is due to insufficient capacities and available resources.

The project sought to introduce a culture of renewable energy and energy efficiency in buildings throughout the community of Shaghik. In particular, this included the installation of a heating system for two classrooms of the local school, and an outdoor public solar shower unit. Additionally, construction and renovation works were performed to increase energy efficiency in houses, as well as the school and local administration building. In parallel, training was conducted for community members and other municipalities on the use and operation of the new solar thermal system.

The project resulted in increased energy efficiency in community buildings, alongside reduced energy consumption and emissions of carbon dioxide into the atmosphere.

This project was successful in demonstrating the opportunities and advantages of solar energy use technologies, the application of which is preferable both from a global environmental (reducing CO₂ gas emissions) and social perspective.

Artak Badeyan, Head of Shaghik community

“The new solar shower has become very special to our community. The whole population use it very often, especially the women, and the harvesters and cattleman”.

ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՃԱՄԲԱՐԱԿ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԴԵԳՐԱԴԱՑԿԱԾ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՈՂԵՐԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ
ԱՆՏԱՌՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆ ՎԱՐՄԱՆ
ԳՈՐԾԵԼԱԿԵՐՊԵՐԻ ՄԻԶՈՑՈՎ

RESTORATION OF DEGRADED FOREST LANDS THROUGH
IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE FORESTRY PRACTICES IN
CHAMBARAK COMMUNITY OF GEGHARKUNIK REGION

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՍՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԶՈՀՎԱԾ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԻ ՄԱՅՐԵՐԻ ԵՎ ԿԱՆԱՆՑ
ԽՈՐՀՐԴԻ ՃԱՄԲԱՐԱԿԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ» ՀԿ
“CHAMBARAK BRANCH OF THE COUNCIL OF MOTHERS
AND WIVES OF DECEASED SOLDIERS” CBO

05/2012 -05/2013

\$26 607

\$33 209

Ծրագրի նկարագրություն

1990-ականների տնտեսական և էներգետիկ ճգնաժամի հետևանքով Հայաստանի անտառային և այլ կանաչ գոտիներին բավականին մեծ վնաս էր հասցվել: Այդ իրավիճակը բնորոշ էր նաև ճամբարակի շրջանի անտառապատ տարածքներին, որտեղ վանգվածային ծառահատումներ էին կատարվել վառիթափ լանջերին ենթարկելով դեգրադացման, քամու և ջրի էրոզիայի և մեծացնելով սողանքների և սելավների վտանգը: Արդյունքում, ճամբարակը և հարող տարածքները գործնականորեն անտառահատվել էին: Անտառահատ տարածքներն օգտագործվում էին որպես արոտավայրեր, որն ավելի էր ուժգնացնում հողերի դեգրադացումը: Որպես անտառների ու հողերի ոչ կայուն օգտագործման հետևանքով առաջացած բնապահպանական խնդիրների լուծում՝ իրականացվեց վառիթափ լեռն սարալանջերի անտառատնկում: Մասնավորապես, ճամբարակի տարածքում հիմնվեց առնվազն 7 հա նոր հանրային անտառ-պուրակ, և այն պատվեց 1.6 կմ ցանկապատով: Դրան կուգահեռ, համայնքում ստեղծվեց ոռոգման նոր համակարգ՝ ի նպաստ անտառատնկման և հողագործական աշխատանքների: Ծրագրի առաջնային նպատակն էր վերականգնել ածխածնային պաշարները և մեղմել ճամբարակ համայնքի անտառային և ոչ անտառային հողերի էրոզիան՝ դրանով իսկ նվազեցնելով հողերի դեգրադացման աստիճանը և բարելավելով տեղի կենսապայմանները հողօգտագործման և անտառների կառավարման կայուն գործելակերպերի ցուցադրման միջոցով: Ծրագիրը նաև աջակցեց անտառատնտեսության ոլորտին առնչվող տեղական կարողությունների զարգացմանը կրթության և գործնական ուսուցման միջոցով:

7

7 հա տարածքում տնկվել է նոր հանրային անտառ-պուրակ

7 ha public woodland park established

30

30 տնտեսություններ օգտվում են ոռոգման նոր համակարգից

30 households benefited from new irrigation system

650

Ապահովվել է տարեկան 650 ԱՄՆ դոլարի չափ լրացուցիչ եկամուտ մեկ տնտեսության հաշվով

650 USD gained in additional annual income per household

200

Առնվազն 200 հողագործ-ֆերմերներ վերապատրաստվել են կայուն բնօգտագործման գործելակերպերի վերաբերյալ

At least 200 farmers trained in sustainable use of natural resources

220

220 աշակերտներ ուսուցանվել են գլոբալ բնապահպանական խնդիրների շուրջ

220 pupils were trained on global environmental issues

Վրույր Թիպյան՝ ճամբարակի բնակիչ

«Սա վերջին ժամանակներում իրականացված ամենակարևոր և տեսանելի ծրագիրն էր մեր համայնքում, որը նաև հանդիսանում է ուսուցողական ինչպես մեզ, այնպես էլ ապագա սերունդների համար»:

Project description

In the early 1990s, forests and green urban areas across Armenia suffered heavily due to economic and energy crises. In the forested areas around the community of Chambarak, for example, logging took place on a massive scale. As deforestation occurred, the steep forested mountain terrain became exposed to water and wind erosion, increasing the risk of landslides and mudflows. As a result, the forested areas in Chambarak and the surrounding lands all disappeared. Furthermore, the grasslands where forests once stood were then used by community members for cattle-grazing, further exacerbating the problem of land degradation.

In response to this issue, this project took action to plant a forest on the steep mountain slopes that had been subject to such devastating deforestation. Specifically, a new public woodland park was established on a 7-hectare area, which was later protected by a 1.6 km long forest fence. In parallel, new irrigation infrastructure was established, vital for the growth of the forest and also used for the community's agricultural work.

By replanting trees in the area, the project helped to restore carbon stocks and mitigate land degradation, thus improving local livelihoods through the demonstration of sustainable land-use and forest management practices. The project also supported local capacity development through education and training to implement community forestry practices.

Vruyr Tizyan, resident of Chambarak

“This is the most important and visible change to happen to our community in recent times. It is educational for us now and for our future generations”.

ԼԵՌՆԱՐՈՏ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ «ԿԱՆԱԶ» ԿԵՆՏՐՈՆԻ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄ. ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ՆԵՐՈՒԺԻ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ESTABLISHMENT OF LERNAROT COMMUNITY "GREEN"
CENTRE: UTILIZING SOLAR ENERGY POTENTIAL FOR THE
LOCAL NEEDS

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԱՅՐՈՒԶԻ» ՀԿ
“AYRUDZY” NGO

07/2012 - 12/2012

\$20 594

\$31 000

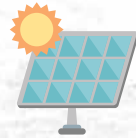
Ծրագրի նկարագրություն

Լեռնարոտ համայնքը գտնվում է Լեռնային գոտում, ծովի մակերևույթից 1730 մ բարձրության վրա՝ ինչով և պայմանավորված են ցուրտ ձմեռներն ու գրեթե վեց ամիս ձգվող ջեռուցման սեզոնը: Համայնքը, չունենալով վարչական շենք, հանրային կենտրոնի խիստ կարիք ուներ՝ համայնքային միջոցառումների և հատկապես երիտասարդության համար: Այս ծրագիրը կոչված էր ցուցադրելու էներգախնայող ու արևային էներգիան օգտագործող տեխնոլոգիաների հնարավորությունները և առավելությունները, որոնց կիրառումը ինչպես բնապահպանական, այնպես էլ սոցիալական տեսակետներից նախընտրելի է Հայաստանի Լեռնային խիստ կլիմա և արևային էներգիայի մեծ ներհույս ունեցող գյուղերի համար: Միևնույն ժամանակ, համայնքային կենտրոնի կառուցման միջոցով, ծրագիրն անդրադարձել է համայնքի սոցիալական կարիքներին: Համայնքային կենտրոնում էներգաարդյունավետ տեխնոլոգիաների և արևային ջեռուցման համակարգի կիրառումը և արևային ջրատաքացուցիչ համակարգով հանրային ցնցուղարանի օգտագործումը կբերի տարեկան առնվազն 5200 կգ CO₂-ի մթնոլորտ արտանետումների կրճատման: Միաժամանակ, ծրագիրը նպաստել է բնապահպանական իրավեկության բարձրացմանը և տեղական հպրությունների վարձագմանը՝ լուծելու համայնքի սոցիալական հիմնախնդիրները:

150

Կառուցվել է 150 մ² ընդհանուր մակերեսով համայնքային կենտրոն
150 m² Community Centre constructed

28

Տեղադրվել է 28 մ² արևային ջրատաքացուցիչ համակարգ
28 m² solar panel installed

1

Կառուցվել է ամառային ցնցուղարան
A public shower unit constructed

5

CO₂-ի տարեկան արտանետումները կրճատվել են 5 տոննայով
CO₂ emissions reduced by 5 tonnes annually

Սաֆար Հովհաննիսյան՝ համայնքի բնակիչ

«Ես և իմ ընտանիքը օգտվում ենք արևային ցնցուղարանից, և դա իրոք անհավատալի է, որ մենք կարող ենք օգտագործել տաք ջուրն անվճար»:

Project description

The community of Lernarot is located at 1730 metres above sea level in a mountainous area with harsh winters and a six-month-long heating season. The community lacks a local administration building, while there is a strong need for some kind of public centre to hold community events, especially for the youth.

This project addressed the community's social infrastructure needs by constructing a new community centre. At the same time, the project tapped into the solar potential found in the high-mountainous community, and showcased the application of solar energy and other energy efficiency measures. This solar technology was installed in the new community centre, providing heating and hot water all year round.

The application of a solar thermal system in the community centre, the use of a public shower unit, and other energy efficient technologies will lead to a reduction of at least 5,200 kg/year CO₂ emissions into the atmosphere. In parallel, local capacities were developed for the improvement of local livelihoods and environmental awareness-raising.

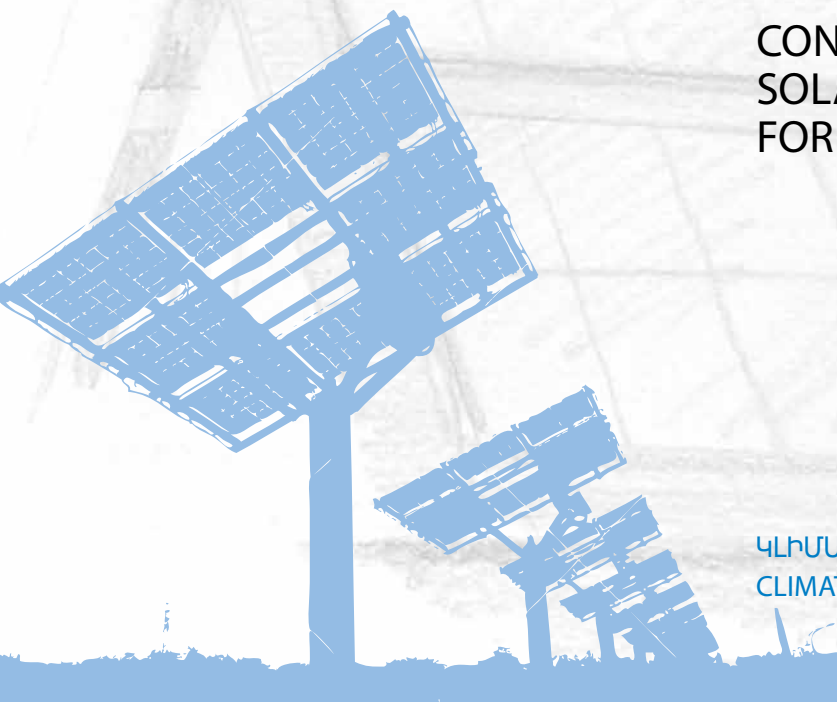
Safar Hovhannisyan, community resident

“My family and I use the solar shower unit. It’s really unbelievable that we can get hot water for free!”

ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԶՐԱՏԱՔԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ
ՄՈԴԵԼԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ԵՎ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ ԳՅՈՒՄՐԻ
ՔԱՂԱՔԻ ՄՏԱԿՈՐ ԹԵՐԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ
ԹԻՎ 3 ՀԱՏՈՒԿ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

CONSTRUCTION AND OPERATION OF A PILOT MODEL OF
SOLAR HOT WATER SYSTEM IN GYUMRI SPECIAL SCHOOL #3
FOR CHILDREN WITH MENTAL DISABILITIES

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ՖԵՐՏԻ» ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ ՀԿ
“FERTI” CHARITABLE CENTRE NGO

09/2012 - 06/2013

\$36 167

\$38 985

Ծրագրի նկարագրություն

Գյումրիի մտավոր թերվարգացում ունեցող երեխաների թիվ 3 հատուկ օժանդակ դպրոցն ունի 122 աշակերտ և 65 աշխատակից: Դպրոցը գիշերօթիկ է և սննդի պատրաստման ու սանիտարահիգիենիկ նպատակները հոգալու համար մշտապես ունի տաք ջրի պահանջարկ: Արևային էներգիայի սահմանափակ օգտագործումը հաճախ պայմանավորված է արևային տեխնոլոգիաների բնապահպանական և սոցիալական օգուտների վերաբերյալ տեղեկատվության պակասով: Նորարարական ցածր-ածխածնային տեխնոլոգիաների օգտագործումը խթանելու նպատակով՝ դպրոցում նախաձեռնվեց արևային ջրատաքացուցիչ փորձնական համակարգի կառուցումը և շահագործումը: Ծրագրի շրջանակներում նաև պատրաստվել են արևային էներգիայի օգտագործման ուսումնա-ցուցադրական մոդելներ, որոնք օգտագործվելու են ուսումնական հաստատություններում և ռեսուրս կենտրոններում գործնական, ուսումնական պարապմունքների ու դասընթացների անցկացման ժամանակ: Արևային տաք ջրատաքացուցիչ համակարգի ներդրումը, ինչպես նաև շենքի էներգաարդյունավետության բարձրացումը, հնարավորություն կտա դպրոցին օրական տնտեսել մոտ 30 մ³ բնական գազ, որը կբերի դրամական խնայողությունների և մթնոլորտ չի արտանետվի տարեկան առնվազն 25 տոննա ածխածնի երկօքսիդ և այլ ջերմոցային գազեր:

70

70%-ով նվազել է բնական գազի սպառումը
70% decrease in natural gas consumption per year observed

5500

Տարեկան տնտեսումը կազմել է 5500 ԱՄՆ դոլար
5,500 USD savings ensured annually

25

CO₂ գազի տարեկան արտանետումները նվազել են առնվազն 25 տոննայով
CO₂ emissions reduced by 25 tonnes per year

1

Հիմնվել է վերականգնվող էներգետիկայի և նորարարական էներգախնայող տեխնոլոգիաների լաբորատորիա
Laboratory on energy-saving technologies established

6

Մշակվել են արևային էներգիայի օգտագործման 6 ուսումնա-ցուցադրական մոդելներ
6 solar system models for demonstration and training developed

Տիգրան Գուլյան՝ Գյումրու թիվ 3 հատուկ դպրոցի տնօրեն

«Սկսվում արևային ջրատաքացուցիչ համակարգը թվում էր անիրական, բայց հիմա գազի սպառման կրճատումից խնայողությունները կապում են 70%: Համակարգն արդյունավետ է նույնիսկ -30 աստիճանում»:

Project description

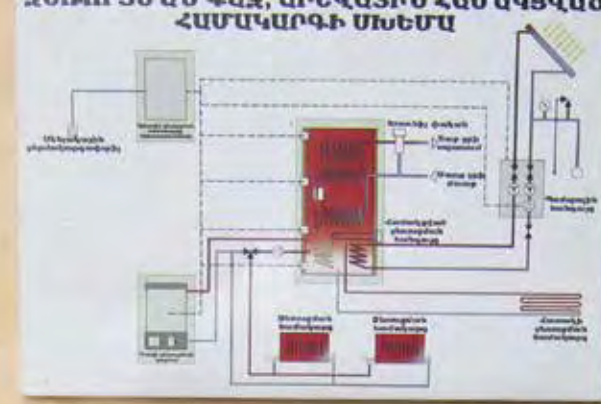
This project worked with a school for children with mental disorders in Gyumri, which accommodates 122 children and has 65 staff members. As a boarding school, there is a high demand for hot water throughout the school year, necessary for cooking, cleaning and washing purposes.

The use of solar energy is often limited due to a lack of information on the environmental and social benefits of such technology. In order to promote the use of innovative low-carbon solar technologies, this project initiated the construction and operation of a pilot solar thermal energy system in the school. Further activities also included the preparation of models to demonstrate how a typical solar thermal system works, which were distributed among the educational institutions and resource centres for use as a practical training tool.

As a result of the use of the solar hot-water system in the school, the daily use of natural gas was reduced by at least 30 m³, ensuring monetary savings for the school and preventing emissions of 25 tonnes of CO₂ into the atmosphere annually.

Tigran Gulyan, Headmaster of Gyumri special school #3

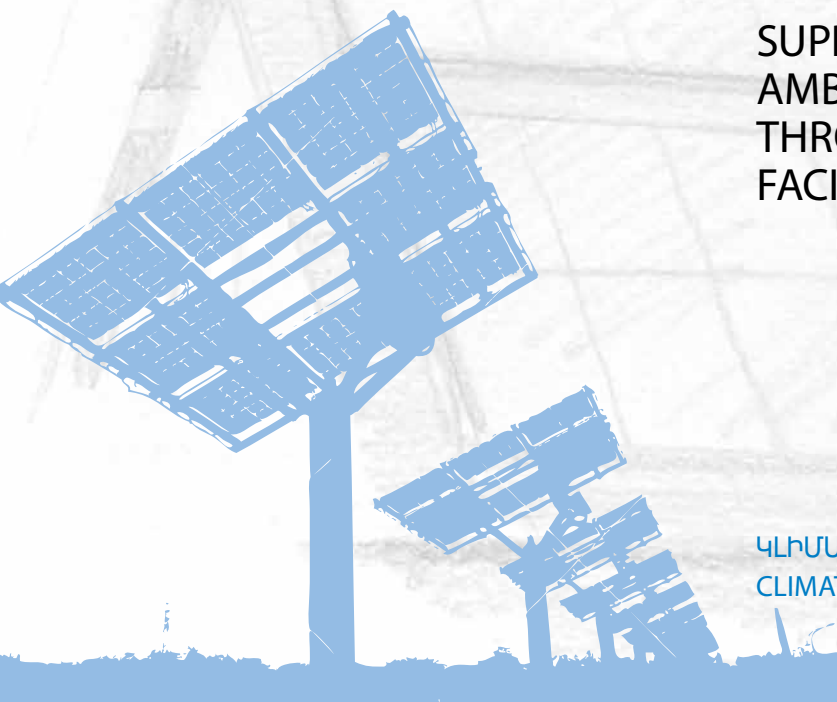
“The solar system looked unreal at first – but now we’re saving almost 70% from our earlier gas consumption. It even works at minus 30 degrees”.

ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 7 ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ «ԿԱՆԱԶ» ԲՈՒԺ.
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆԸ՝ ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԷՆԵՐԳԱԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԼԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՐԵՎԱՅԻՆ
ԶՐԱՏԱՔԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐՈՎ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

SUPPORTING THE ESTABLISHMENT OF "GREEN" MEDICAL
AMBULATORIES IN SEVEN COMMUNITIES OF ARMENIA
THROUGH IMPROVEMENT OF ENERGY EFFICIENCY OF THE
FACILITIES AND PROVISION OF SOLAR HEATING SYSTEMS

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԷԿՈՍԱՆ» ՀԿ
"ECOSUN" NGO

09/2012 - 09/2013

\$49 698

\$226 220

Ծրագրի նկարագրություն

Հայաստանի գյուղական համայնքներում պատշաճ կերպով գործող բուժհաստատությունների թիվը բավականին փոքր է: 2012 թ-ին ՀՀ առողջապահության նախարարությունը և Համաշխարհային բանկը նախաձեռնեցին Հայաստանի ողջ տարածքում 13 բուժփմնարկների կառուցումը:

Էներգախնայող նորարարական լուծումներ ներդնելու նպատակով, Հայաստանի տարբեր համայնքներում կառուցված 7 բուժփմնարկներում, Էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցառումների հետ միասին տեղադրվեցին արևային ջրատաքացուցիչ համակարգեր: Արևային ջրատաքացուցիչ համակարգերի տեղադրման և էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցառումների իրականացման արդյունքում բնական գազի օրական սպառումը կրճատվեց 1900 մ²-ով՝ կանխարգելելով 5.32 տոննա CO₂ գազի արտանետումը մթնոլորտ: Ծրագիրը համապատասխանում է Էներգախնայողության և այլընտրանքային էներգետիկայի վարձացման ոլորտում Հայաստանի քաղաքականությանը և ռազմավարական նպատակներին, ինչպես նաև ծառայում է որպես տեղական մակարդակում վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործման և իրագործելի ցածր ԶԳ տեխնոլոգիաների կիրառության գործնական օրինակ:

7

7 բուժփմնարկներում տեղադրվել են արևային ջրատաքացուցիչ համակարգեր

Solar thermal systems installed in 7 medical facilities

900

Յուրաքանչյուր հաստատության համար ապահովվել է տարեկան 900 ԱՄՆ դոլարի չափով խնայողություն

900 USD saved annually per medical facility

5

CO₂ գազի տարեկան արտանետումները կրճատվել են առնվազն 5 տոննայով

CO₂ emissions reduced by 5 tonnes per year

Կամո Կակոյան՝ Նոր Խարբերդ համայնքի վարչակազմի ղեկավար

«Ամբուլատորիայում տեղադրված ջրատաքացուցիչ համակարգի օրինակով, մենք տեսանք Հայաստանում արևային էներգիայի մեծ ներուժը, որը մենք նախատեսում ենք փորձնական ներդնել համայնքի այլ հիմնարկներում»:

Project description

Very few rural communities in Armenia have fully functional medical facilities. With this in mind, in 2012 the Ministry of Health and the World Bank initiated construction of 13 medical facilities throughout the country.

In order to introduce an innovative approach to energy efficiency, this project installed solar thermal systems in seven of the medical facilities in different communities in Armenia, and conducted other energy efficiency renovations. This resulted in a reduction in the use of natural gas by at least 1,900 m³ per day, which in turn led to a reduction of CO₂ emissions into the atmosphere by 5.32 tonnes annually.

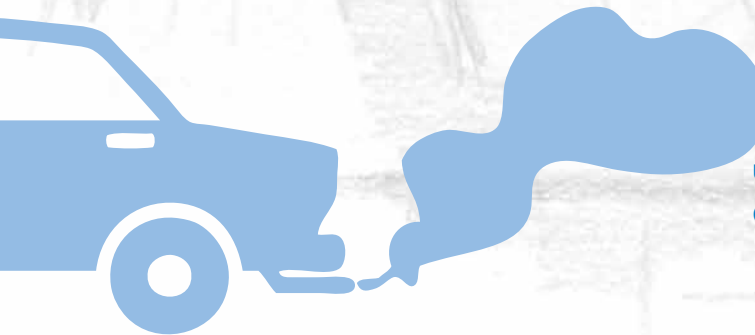
This activity is in line with Armenia's policy in the field of energy efficiency and alternative energy development, and serves as a practical example of renewable energy use and feasible low-GHG technologies at the local level.

Kamo Kakoyan, Head of Nor Kharberd community administration

“The hot water system installed in the ambulatory has shown us the huge potential of solar energy in Armenia, which we are now planning to try in our other community institutions”.

ՆԵՐՔԻՆ ԱՅՐՄԱՆ ՇԱՐԺԻՉԻ ԽԼԱՑՈՒՑԻՉԻ
ԱԷՐՈԴԻՆԱՄԻԿԱԿԱՆ ԳԼԽԱԴԻՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ՄԻՋՈՑՈՎ ԿԱՌԵԼԻՔԻ ԾԱԽՍԻ ՆԿԱԶԵՑՈՒՄ

REDUCING FUEL CONSUMPTION THROUGH APPLICATION OF
AN AERODYNAMIC HEAD ON MUFFLERS OF THE INTERNAL
COMBUSTION ENGINE

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԶԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ
ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ՄԻԱԿՈՐՈՒՄ» ՀԿ
“UNION OF URBAN COMMUNITIES MAYORS” NGO

11/2012 - 06/2013

\$19 814

\$25 900

Ծրագրի նկարագրություն

Ավտոտրանսպորտը կարևոր դեր ունի առօրյա կյանքում: Սակայն, դրա առավելությունները մի շարք բացասական ազդեցություններ ունեն շրջակա միջավայրի վրա: Ծրագրի նպատակն էր նվազեցնել ավտոմեքենաների արտանետումներից օդի աղտոտումը: Մասնավորապես, նախատեսվում էր արտադրել հատուկ սարք՝ ներքին այրման շարժիչի խլացուցիչի աերոդինամիկական գլխադիրի մոդել (ԽԱԳՄ), որը տեղադրվելով շարժիչի խլացուցիչի վրա՝ կնվազեցնի վառելիքի ծախսը առանց շարժիչին վնաս հասցնելու: Համապատասխանաբար, կնվազեն նաև շարժիչի, մասնավորապես՝ ածխաթթու գազի արտանետումները: Ծրագրի շրջանակներում մշակվել և պատրաստվել է ԽԱԳՄ-ների արտադրության տեխնոլոգիական սարքավորում, և 3000 միավոր ԽԱԳՄ է արտադրվել: Սարքի հետագա արտադրության համար միջոցներ ներգրավելու նպատակով՝ կազմակերպվել են մարքեթինգային, գովապոլային և իրազեկման արշավներ: Ծրագրի արդյունավետությունը գնահատելու համար իրականացվել են գործնական փորձարկումներ Վեդի քաղաքի տարբեր մոդելների ավտոմեքենաների, ինչպես նաև «Գրանդ Քենդի» ՍՊԸ, «Արմինկո» ՍՊԸ ու «Բարոն» տաքսի ծառայության ավտոշարասյան վրա:

3000

Արտադրվել է 3000 միավոր ԽԱԳՄ-ներ
3,000 MAEM units produced

15

15%-ով կրճատվել է ավտոմեքենաների վառելիքի ծախսը
Vehicles' fuel consumption reduced by around 15%

375000

Ապահովվել է 375000 ԱՄՆ դոլարի տարեկան ընդհանուր խնայողություն սպառողների համար
375,000 USD total annual savings for the users

961

CO₂-ի տարեկան արտանետումները կրճատվել են 961 տոննայով
CO₂ emissions reduced by 961 tonnes per year

Արթուր Քոչարյան՝ ծրագրի շահառու

«Իմ մեքենան աշխատում է բնական գազով: Նախկինում լրիվ բաքով ես կարող էի քշել մինչև 170 կմ քաղաքի տարածքում: Հիմա, այս նոր սարքով ես կարող եմ քշել մինչև 200 կմ: Ավելին, մայրուղիների վրա սարքի արդյունավետությունը նույնիսկ ավելի մեծ է»:

Project description

Transport is essential for everyday life. However, its uses have a number of negative impacts on the environment.

As a measure to reduce air pollution caused by emissions arising from the use of motor vehicles, this project proposed the production of a special device to reduce fuel consumption and resultant CO₂ emissions. The device, called a Muffler Aerodynamic Extension Model (MAEM), is installed on a vehicle exhaust in order to reduce fuel consumption without effecting engine power. Respectively, the emissions from car engines, particularly in terms of carbon dioxide are reduced.

Once the technological equipment was developed, around 3000 MAEM units were produced. Marketing, advertising and awareness raising campaigns were organized aiming to encourage investments for further production of the device. Additionally, the effectiveness of the project was evaluated by conducting tests on different models of motor vehicles in the town of Vedi, and on the fleet of vehicles at “Grand Candy” LLC, “Arminco” LLC and “Baron” taxi service.

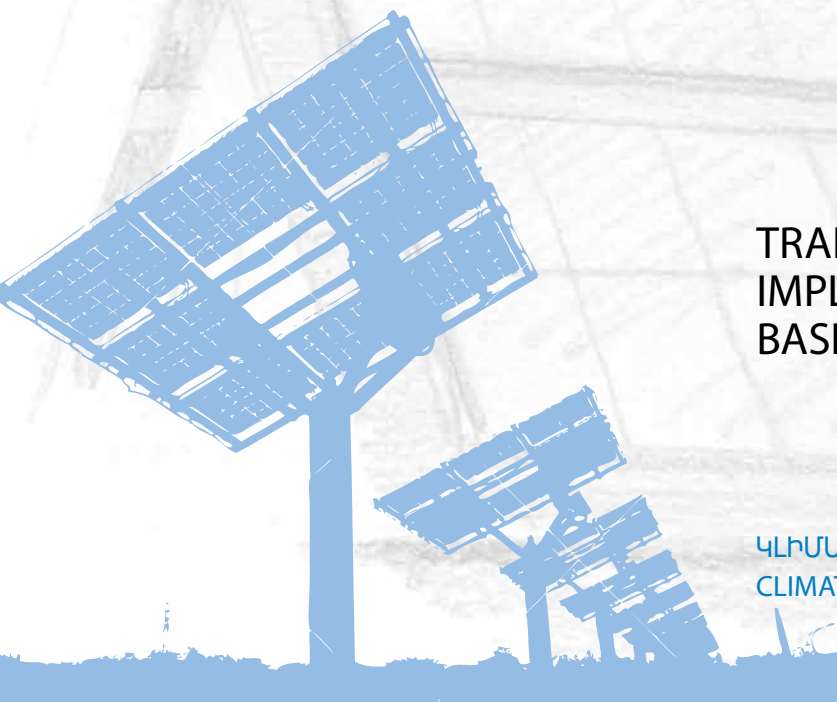
Arthur Kocharyan, project beneficiary

“My car runs on natural gas. Before, when I had a full tank I could drive up to 170 km in the city. Now, with this new technology I can drive up to 200 km. It works even better on the highways”.

ՀՀ Շիրակի մարզի բնակիչները ծախսերից խնայելու և շահագործողների գործունեությանը հարգելու փորձը օգտագործելու նպատակով ՄԱԿ-ի կողմից ֆինանսավորվող ծրագիր

TRANSFERRING EXPERIENCE ON PRACTICAL IMPLEMENTATION OF LOW-CARBON TECHNOLOGIES IN BASEN COMMUNITY OF SHIRAK REGION

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԲԻՈՍՈՖԻԱ» ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ, ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՀԿ
"BIOSOFIA" HEALTHCARE, ENVIRONMENT & AGRICULTURE DEVELOPMENT CENTRE NGO

04/2013 - 03/2014

\$33 920

\$25 530

Ծրագրի նկարագրություն

Բասեն համայնքը գտնվում է ծովի մակարդակից 1650 մ բարձրության վրա: Ձմեռը տևական է, ցուրտ, հաստատուն ձնածածկույթով: Գյուղը գազաֆիկացված չէ և հիմնականում ջեռուցման համար օգտագործում է էլեկտրաէներգիա: Համայնքի բնակչությունը հիմնականում վաղված է անասնապահությամբ, քանի որ բուսաբուծության վարումը բավականին ռիսկային է կապված հաճախակի ցրտահարությունների, կարկտահարության և երաշտի հետ: Ծրագրի շրջանակներում կառուցվել և տեղադրվել է արևային ջրատաքացման բազմագործառույթ համակարգ՝ տրամադրելու տաք ջուր մանկապարտեզի խոհանոցին և սպորտ դահլիճի ցնցուղարանին, որոնք գտնվում են միևնույն երկհարկանի շենքում: Բացի այդ, շենքին կից կառուցվել է նույն համակարգի միջոցով ջեռուցվող փորձնական ջերմոց: Ջերմոցի գործարկումը մանկապարտեզի սաներին կապահովի տեղում արտադրված էկոլոգիապես մաքուր, թարմ բանջարեղենով և կծառայի որպես անասնապահությանն այլընտրաքային «կանաչ» եկամտի աղբյուրի տարածման ցուցադրական մոդել: Արևային ջրատաքացման համակարգի և էներգաարդյունավետ ջերմոցի գործարկման, ինչպես նաև մանկապարտեզի շենքի էներգաարդյունավետության բարձրացման շնորհիվ, էլեկտրաէներգիայի տարեկան սպառումը կրճատվել է 24596 կՎտժ-ով՝ ապահովելով տարեկան մինչև 2300 ԱՄՆ դոլարի խնայողություն և կանխելով 25 տոննա CO₂-ի արտանետումները մթնոլորտ:

2300

Տարեկան խնայվել է մինչև 2300 ԱՄՆ դոլար
2,300 USD saved annually

450

Էներգաարդյունավետ ջերմոցը ապահովում է տարեկան 450 կգ բանջարեղենի արտադրություն
An energy efficient greenhouse provided 450 kg of vegetables

700

700 ԱՄՆ դոլարի խնայողություն է ապահովվել մանկապարտեզի համար
700 USD of savings created annually for kindergarten

12

12 առանձնատներում տեղադրվել են արևային համակարգեր
12 private houses installed solar systems

Միեր Մնացյան՝ համայնքի ավագանու անդամ

«Այս տեխնոլոգիան փորձարկելուց հետո համայնքի 12 բնակիչներ իրենց տներում տեղադրեցին արևային համակարգեր և մեկ բնակիչ կառուցեց անհատական արևային ջերմոց»:

Project description

The community of Basen is located at an altitude of 1650 metres above sea level. As a result, it suffers from harsh and drawn-out winters. The community has no natural gas supply and relies largely on electricity for heating. The region is affected by frequent hail, severe frosts and droughts, which mean that crop production is a high risk endeavour. As such, the population's main income is generated through cattle breeding.

Within the scope of this project, a multi-purpose solar thermal system was installed to provide hot water to the local kindergarten kitchen and sports hall showers. Additionally, a pilot greenhouse was constructed next to the kindergarten building, which also benefited from the solar thermal system. In the greenhouse, chemical-free vegetables were grown which were used in the kindergarten, and demonstrations were held that promoted new, “green” sources of income-generation – a viable alternative to livestock breeding.

By applying the solar hot water systems and other energy efficiency measures in the kindergarten and greenhouse the annual usage of electricity was reduced by 24,596 kWh, creating savings of up to 2,300 USD and preventing the release of 25 tonnes of CO₂ into the atmosphere annually.

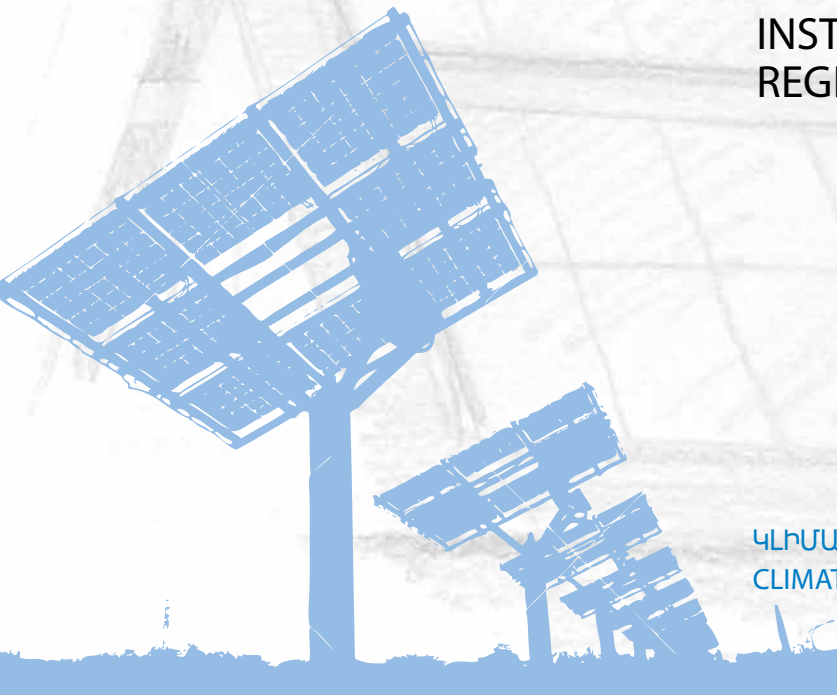
Mher Mnatsyan, member of Basen community council

“Since seeing this technology tested, 12 local residents have now installed solar systems in their houses and one community member is building a solar greenhouse”.

ԱՐԵՎԱՅԻՆ ԶՐԱՏԱՔԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԱՅԻՆ
ՆՅԱՐԴԱՀՈԳԵԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԻՍՊԱՆՍԵՐՈՒՄ

INSTALLATION OF SOLAR THERMAL SYSTEM IN SYUNIK
REGIONAL NEUROPSYCHIATRIC DISPENSARY

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՄՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ» ՀԿ
“SUSTAINABLE DEVELOPMENT” NGO

12/2013 – 07/2014

\$41 211

\$20 511

Ծրագրի նկարագրություն

Սյունիքի մարզային նյարդահոգեբուժական դիսպանսերը սպասարկում է ամբողջ մարզի բնակչությանը: Այստեղ բուժում են անցնում հոգեկան և թմրաբանական խանգարումներով 450 հիվանդ: Օրական ստացիոնար բուժվում են միջին թվով 55 հիվանդ, իսկ աշխատակիցների թիվը կազմում է 54 մարդ: Դիսպանդերն ունի ում առկա է տաք ջրի մեծ պահանջ, քանի որ հիվանդները գիշերում են հիվանդանոցում, նրանց տրամադրվում է սնունդ և պահպանվում են սանիտարական նորմերը: Որպես ՓԴԾ ցուցադրական ծրագրերի ցածր-աձխածնային տեխնոլոլոգիաների կիրառման հաջողված փորձի կրկնօրինակում և ընդլայնում՝ Սյունիքի մարզային նյարդահոգեբուժական դիսպանսերում կառուցվել և չահագործվել է արևային ջրատաքացուցիչ համակարգ, ինչպես նաև իրականացվել են շենքի էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցառումներ: Ի լրումն կարողությունների վարձագցման գործողությունների, Հայաստանի Պետական ճարտարագիտական Համալսարանի Կապանի կրթահամալիրում հիմնվել է վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետ տեխնոլոգիաների լաբորատորիա: Վերջինս կահավորվել է ծրագրի շրջանակներում պատրաստված արևային ջրատաքացուցիչ համակարգի ուսումնա-ցուցադրական մոդելներով՝ որպես կարողությունների վարձագցման և գիտելիքի փոխանցման գործնական միջոց:

40

Տեղադրվել է 40 մ² արևային ջրատաքացուցիչ համակարգ

40 m² solar thermal system installed

25

Բնական գազի օրական սպառումը պակասել է 25 մ³-ով

Daily consumption of natural gas reduced by 25 m³

7600

Տարեկան խնայողությունը կազմում է 7600 ԱՄՆ դոլար

7,600 USD of savings created annually

42

CO₂-ի տարեկան արտանետումները մթնոլորտ կրճատվել են 42 տոննայով

CO₂ emissions reduced by 42 tonnes per year

1

Հիմնվել է վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետ տեխնոլոգիաների լաբորատորիա

Laboratory for renewable energy and energy efficient technologies established

Արարատ Վարդանյան՝ դիսպանսերի տնօրեն, գլխավոր բժիշկ

«Էապես բարելավվել են սանիտարահիգիենիկ պայմանները. այժմ հիվանդները ամեն օր լողանալու հնարավորություն ունեն: Բացի այդ, մենք ունենք չգալի խնայողություններ, որոնք կօգնեն մեզ հոգալու դիսպանսերի այլ ծախսերը»:

Project description

The Syunik Regional Neuropsychiatric dispensary provides treatment to the whole population of the region. About 450 psychiatric patients and alcohol and drug addicts are treated at the dispensary. The average number of inpatients is nearly 55, while the number of staff members is 54. As patients often stay overnight in the hospital, there is considerable demand for hot water provision for cooking, cleaning and washing.

To meet this demand, this project installed a solar thermal system and energy efficiency improvement measures in the dispensary, replicating and scaling-up previous successful low-carbon applications undertaken by other SGP projects.

In order to further build local capacities, a learning centre for renewable energy and energy efficient technologies was established in the Kapan branch of the State Engineering University. The lab was equipped with training-demo models for typical solar thermal systems, prepared by the project as a practical tool to help transfer knowledge to other community members.

Ararat Vardanyan, Head of dispensary

“Hygiene has been improved drastically – the patients now have the opportunity to take showers every day. We’ve also made considerable savings that will help us cover other expenses of the clinic”.

ՏԵՂԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻ ՑԱԾՐ-ԱԾԽԱԾՆԱՅԻՆ
ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԽԹԱՆՈՒՄ ԲՆԱԿԱՆ ԶԵՐՄԱՓՈԽԱՆՑՈՒՄԱՅԻՆ
ԱՐԵՎԱՅԻՆ ՉՈՐԱՆՈՑԻ ՄՈԴԵԼԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

PROMOTING LOCALLY FEASIBLE LOW-CARBON TECHNOLOGIES
THROUGH INTRODUCTION OF A NATURAL CONVECTIVE SOLAR
DRYING MODEL

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՍՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ՖԵՐՏԻ» ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ ՆԿ
“FERTI” CHARITABLE CENTRE NGO

06/2014 - 12/2014

\$ 13 830

\$ 76 90

Ծրագրի նկարագրություն

Ավանդական եղանակով աշխատող չորանոցները, կախված մոդելի հպորությունից, օգտագործում են ժամում 2.5-3.5 կՎտժ ջերմային էներգիա: Մեկ օրում այս սարքերի կողմից ծախսվում է 60-80 կՎտժ ջերմային էներգիա, որը կազմում է մոտ 6 ԱՄՆ դոլար: Հաշվի առնելով այն փաստ, որ հիմնական չորացման գործընթացը տևում է 4-5 օր, արտադրանքի ինքնարժեքը (200 կգ հումքի դեպքում) բարձրացնում է 24 ԱՄՆ դոլարով:

Ծրագիրը կառուցել է 4 փորձնական չորանոց, ջերմաստիճանի ավտոմատ կարգավորմամբ, օրական 25 կգ արտադրողականությամբ և փորձարկել Հայաստանի տարբեր կլիմայական գոտիներում: Այն ապահովում է արագ չորացում՝ առանց արտադրանքի որակական չափանիշների փոփոխության: Կոոպերատիվ հիմունքներով աշխատող չորանոցը արտադրանքը կիրացնի ներքին շուկայում՝ մասնավորապես, սնունդ օգտագործող ուսումնական հաստատություններում էկոլոգիապես մաքուր ըմպելիքներ պատրաստելու համար: Պտուղ-բանջարեղենի չորացման արևային կոնվեկտիվ չորանոցների ներդրումը, որպես էլեկտրական և բնական գազով աշխատող ջեռոց-չորանոցների էկոլոգիապես հիմնավորված էժան այլընտրանք, ապահովում է ցածր ածխածնային տեխնոլոգիաների խթանում համայնքային մակարդակում և զգալի խնայողություններ:

Արևային ջեռուցիչ համակարգով աշխատող ջերմափոխանցումային (կոնվեկտիվ) չորանոցների կիրառումը չրերի ինքնարժեքը նվազեցրեց մոտ 14-20%-ով՝ երաշխավորելով արտադրանքի մրցունակությունը և ամսական տնտեսելով մոտ 46 ԱՄՆ դոլար էլեկտրաէներգիայի սպառման նվազեցման շնորհիվ:

1

Նախագծվել և կառուցվել է արևային չորանոցներ

New natural solar dryer was designed and constructed

4

Տեղադրվել են 4 արևային չորանոցներ և փոխանցվել ընտրված շահառուներին

4 solar dryers installed and transferred to selected community members

585

Խնայվել է 585 ԱՄՆ դոլար յուրաքանչյուր չորանոցի հաշվով

585 USD saved per dryer

40

Վերապատրաստվել են 40 ֆերմերներ

40 local farmers trained

Նաիրա Թադևոսյան՝ ծրագրի շահառու

«Այս չորանոցից ստացված չիրն անարատ է, առանց որևէ հավելումների և հանդիսանում է շատ առողջ սնունդ մեր ընտանիքի և հատկապես մեր երեխաների համար»:

Project description

Traditional electrical dryers, depending on the model and capacity, use up to 3.5 kWh per hour to generate heat. These devices consume 60-80 kWh of electricity daily – the monetary equivalent of around 6 USD. Given that this process takes four or five days, the end cost of the product (per 200 kg) increases by 24 USD.

This project assembled and tested four pilot dryers with automatic temperature control and a 25 kg-per day capacity in different climatic zones of Armenia. The machines enable quick drying, without decreasing the quality of the produce. Once installed, the dryers are operated by the community farmers on a cooperative basis, and products are sold across the country, often as ingredients in eco-friendly recipes. This type of natural convective solar dryer – an environmentally sound, low-cost alternative to electrical and natural gas dryers – encourages the use of low-carbon technologies at community level and substantial savings through its application.

The application of these solar dryers resulted in a decrease in the production cost of dried fruits by about 14 to 20 percent. This helped to ensure their market competitiveness and enabled a monthly saving of about 46 USD, through reduced electric energy consumption.

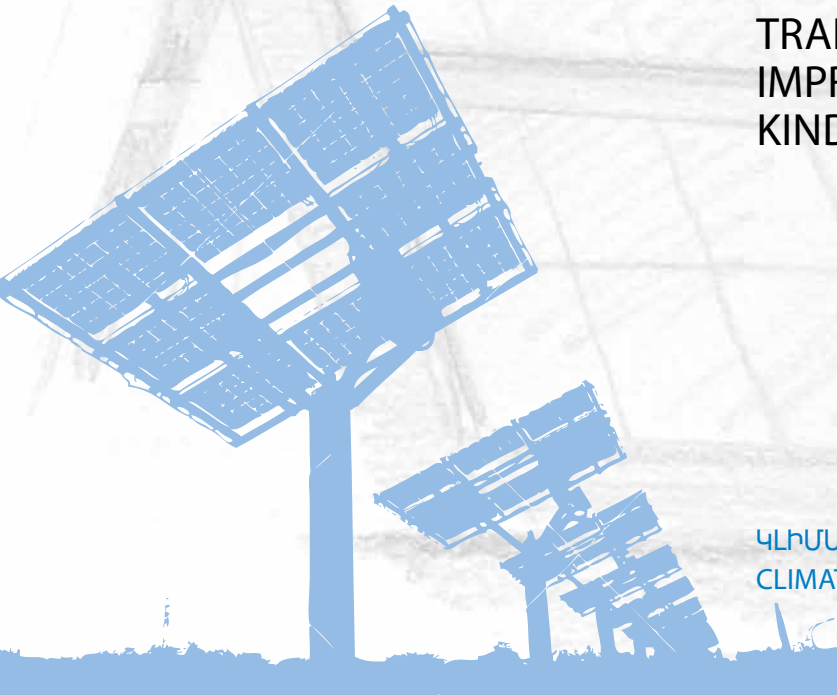
Naira Tadevosyan, project beneficiary

“The fruit we make with this dryer is clean, without any additives. It’s very healthy for our family, especially for our children”.

ԱՆՑՈՒՄ ԴԵՊՈՒ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ԴԻՄԱԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՍՏԵՓԱՆԱՎԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵՋՆԵՐԻ
ԷՆԵՐԳԱԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

TRANSITIONING TOWARDS ENERGY RESILIENCE THROUGH
IMPROVEMENT OF ENERGY EFFICIENCY IN STEPANAVAN
KINDERGARTENS

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂՍՈՒՄ
CLIMATE CHANGE MITIGATION

«ԽՈՐԱՆԱՐԴ» ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ԿԵՆՏՐՈՆ ՆԿ
"KHORANARD" INTELLECTUAL CENTRE
OF GYUMRI, NGO

11/2014 - 07/2015

\$8 583

\$65 140

Ծրագրի նկարագրություն

Ստեփանավան քաղաքը պաշտոնապես միացել է «ԴԱՐՁՆԵՆՔ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ ԴԻՄԱԿԱՅՈՒՆ. ԻՄ ՔԱՂԱՔԸ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ Է» գլոբալ քարոզարշավին, որը ներառում է ավելի քան 1400 քաղաքներ ամբողջ աշխարհում: Քարոզարշավը ջանում է ներառել աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության հետ կապված խնդիրները վարգացման ծրագրերում՝ հանուն քաղաքային համայնքների կայուն վարգացման: Այս ծրագրի նպատակն էր բարձրացնել Ստեփանավան քաղաքի էներգետիկ դիմակայունությունը տեղադրելով արևային տաք ջրամատակարարման համակարգեր երեք համայնքային մանկապարտեզներում և մարզադպրոցում: Միաժամանակ, իրականացվել են էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցառումներ՝ որպես էներգախնայման նոր մոտեցումների և մշակույթի ներդրման բաղկացուցիչ մաս: Ծրագրի արդյունքում կրճատվեց էլեկտրաէներգիայի և գազի սպառումը, զգալիորեն բարելավվեցին մանկապարտեզների սաների հարմարավետությունը, հիգիենայի ու կենցաղային պայմանները, և CO₂-ի արտանետումները նվազեցին տարեկան 25 տոննայով: Ամենակարևորն այն էր, որ գազով աշխատող հին վառարանները, որոնք հնարավոր վտանգ էին ներկայացնում երեխաների առողջությանը շմուլ գազից թունավորման և շնչառելիք լինելու առումով, գործածությունից դուրս հանվեցին: Ծրագրի շրջանակներում անցկացվել է նաև շահառու մանկապարտեզների անձնակազմերի և քաղաքապետարանի մասնագետների ուսուցում, ինչպես նաև էներգետիկ դիմակայունությանն ու ծրագրի բնապահպանական և սոցիալական օգուտներին վերաբերող գիտելիքի և տեղեկատվության տարածման միջոցառումներ, որոնք բխում էին Ստեփանավան քաղաքի դիմակայունության ծրագրի դրույթներից:

400

400 երեխաներ օգտվում են արևային տաք ջրամատակարարման համակարգերից
400 children benefitted from installation of solar heating systems

30

Բնական գազի օրական սպառումը կրճատվել է առնվազն 30 մ³-ով
Daily consumption of natural gas reduced by 30 m³

5500

Տարեկան խնայվում է մինչև 5500 ԱՄՆ դոլար
5,500 USD saved annually

Արմինե Դոխոյան՝ Ստեփանավանի թիվ 1 մանկապարտեզի ծնող

«Ես կցանկանայի տեղադրել նման համակարգ իմ տանը, որպեսզի մեր երեխաների համար տանն էլ հարմարավետ լինի»:

Project description

The town of Stepanavan has officially joined the global campaign "Making Cities Resilient: My City is Getting Ready", which includes more than 1,400 cities around the world. The campaign seeks to incorporate Disaster Risk Reduction and climate change issues into development programmes, in order to enable the sustainable development of urban communities.

To support the campaign, this project aimed to increase the energy resilience of Stepanavan by installing solar hot water systems in three community kindergartens and a sports school, alongside a number of other energy efficient renovations. This introduction of new approaches helped promote a culture of energy conservation.

As a result, energy and gas consumption was reduced, children's comfort, and cleaning and washing conditions were considerably improved, and CO₂ emissions into the atmosphere were reduced by 25 tonnes annually. Crucially, the old gas heaters were removed that posed a potential risk for children's health, through poisoning and suffocation from indoor carbon monoxide emissions.

The project also conducted trainings for the staff of the kindergartens and specialists of the Municipality. Knowledge and information materials were disseminated on energy resilience, as well as environmental and social outcomes, in line with the Resilience Plan of Stepanavan.

Armine Dokhoyan, parent of Stepanavan kindergarten #1

"I'd love to install this system at home, so that our children have the same comfort".

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ

ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ՀԱՐԹԱԿԱՅՐԻ ԱՂՈՒՏ-ԱԼԿԱԼԻ ՀՈՂԵՐԻ
ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ՈՉ ՔԻՄԻԱԿԱՆ, ՀԱՄԱԼԻՐ ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ
ՄԵԹՈԴՈԼՈԳԻԱՅԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

PREVENTION OF LAND DEGRADATION

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE COMPLEX METHODOLOGY
(NON CHEMICAL, ORGANIC) FOR REHABILITATION OF SALINE-
ALKALINE LANDS OF ARARAT VALLEY

«ԷԿՈ-99» ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՀԿ
“ECO-99” ENVIRONMENTAL NGO

10/2009 - 9/2010

\$25 000

\$26 265

Ծրագրի նկարագրություն

Արարատյան հարթավայրը, կազմելով Հայաստանի տարածքի միայն 13%-ը, ապահովում է գյուղատնտեսական համախառն արտադրանքի ավելի քան 40%-ը: Սակայն, գյուղատնտեսական նշանակության հողերի մոտ 12%-ը (30 հազար հեկտար) աղուտներ են, որոնք հակված են անապատացման: Հայաստանի նման սակավահող երկրի համար այն ներկայացնում է լուրջ էկոլոգիական և սոցիալ-տնտեսական խնդիր: Նախկինում կիրառվող հողերի մելիորացիայի և բարելավման քիմիական մեթոդները թանկ են, անարդյունավետ ու վնասակար: Այս ծրագրի միջոցով փորձարկվել է աղակալված գյուղատնտեսական հողերի վերականգնման ոչ քիմիական՝ բնախնայող և օրգանական համալիր եղանակի կիրառումը տասը հեկտար ցուցադրական հողամասում և երեք հեկտար Հայկաշենի համայնքային հողերում: Մասնավորապես, որպես հողերի մշակության և բարելավման միջոց կիրառվել է ցանքաշրջանառության եղանակը՝ աճեցնելով աղուտային հողերին հարմարվող հատուկ մշակաբույսեր, տնկելով դաշտապաշտպան շերտեր և մեկ հեկտար արդյունաբերական անտառ: Հայկաշենի և երեք հարևան համայնքների հողագործ-ֆերմերների համար անցկացվել են տեսական և գործնական դասընթացներ աղակալած հողերի վերականգնման համալիր օրգանական մեթոդների վերաբերյալ:

13

Վերականգնվել են 13 հա աղակալած հողեր
13 ha of saline land were rehabilitated

2200

Մաքրվել է 2200 մ դրենաժային համակարգ
2,200 m of drainage system cleaned

1

Հիմնվել է 1 հա արտադրական անտառ փայտանյութ ստանալու համար
1 ha industrial forest established for production of wood

Հայկաշեն համայնքի անդամներ

«Ծրագրի շահառուների հողամասերում Վգալիորեն ավելացել է բերրիությունը, ինչը թույլ տվեց մեզ հողն օգտագործել այլ մշակաբույսերի համար»:

Project description

Resources found in Ararat valley provide more than 40% of gross agricultural product, despite accounting for only 13% of Armenia's territory. Of this, about 30 thousand hectares (about 12% of agricultural lands) are saline and prone to desertification. For Armenia, with scarce arable land resources, this has the potential to create serious ecological, social and economic problems. Chemical methods used previously for land reclamation and amelioration are expensive, ineffective and harmful.

Through this project, the application of sustainable land management practices (on ten hectares from a demo farm and three hectares of community lands in Haykashen) utilizing ecologically safe methods of improving saline lands, were piloted in order to rehabilitate agricultural lands. The introduction of crop rotation schemes, use of specific plants fit for saline soil, shelterbelt and planting of one hectare of industrial forest were applied as land cultivation and improvement measure. Additionally, the farmers of Haykashen and three neighbouring communities were given theoretical and practical trainings on complex organic methods of rehabilitation of saline lands.

Haykashen community members

"The land of local farmers has become much more fertile. We can now even grow other crops as well".

ՀՀ ԼՈՐԻ ՄԱՐԶԻ ԳԱՐԳԱՌ ԵՎ ԳՅՈՒԼԱԳԱՐԱԿ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ
ԱՐՈՏԱԿԱՅՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱԿԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ՆԵՐԴՐՈՒՄ՝ ԱԳՐԻ ԵՎ ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԷԿՈՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԻ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱԿՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

INTRODUCTION OF SUSTAINABLE PASTURE MANAGEMENT
SYSTEM IN GARGAR AND GYULAGARAK COMMUNITIES OF
LORI REGION FOR IMPROVEMENT OF AGRO- AND FOREST-
ECOSYSTEM SERVICES

ՀՈՂԵՐԻ ՂԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆՔԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ
ԵՎ ՄՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ԱՍՈՑԻԱՑԻԱ» ՀԿ
“ORGANIC FOOD PRODUCERS AND CONSUMERS
ASSOCIATION” NGO

11/2011- 11/2012

\$36 808

\$52 240

Ծրագրի նկարագրություն

Գարգառ և Գյուլագարակ համայնքների բնակչության մեծ մասը վաճառվում է անասնապահությամբ, որը եկամուտի ստացման հիմնական աղբյուրն է: Համայնքային արոտավայրերի սխալ օգտագործման ու գերարածեցման հետևանքով տեղի էր ունենում խոտաբույսերի նոսրացում ու տեսակային կազմի նվազեցում, և ի վերջո հողերի էրոզիա: Անասունները արածեցվում էին գյուղին մոտ ընկած տարածքներում, իսկ խմոցի բացակայության պատճառով ջրելու համար տարվում էին մոտակա անտառ՝ վնասելով անտառի մատղաշը: Արդյունքում, 184 հա-ից ավել համայնքային արոտավայր չէր օգտագործվում: Ծրագիրը նպատակաուղղված էր բարելավելու տեղի ագրո և անտառային էկոհամակարգերը՝ երկու համայնքներում արոտավայրերի կայուն կառավարման համակարգի ներդրման և անասնապահության ցեղային կազմի լավացման միջոցով: Նման գործելակերպերի ներդրումը, ինչպիսիք են հերթափոխային արածեցումը, հեռավոր արոտավայրերում նոր ենթակառուցվածքների ստեղծումը և այլն, նպաստեց անասնապահության արտադրողականության բարձրացմանը, հողերի արդյունավետ օգտագործմանը և կենսառեսուրսների պահպանմանը:

210

210 հա արոտավայրերի համար մշակվել է Արոտավայրերի կայուն կառավարման պլան

Pasture management plan for 210 ha of lands developed

40

40 հա բարձրարժեք խոտաբույսերի կազմ ունեցող բարելավված արոտավայրեր դարձել են հասանելի

40 ha of improved high-value pastures and hayfields made available

200

Համայնքների հեռավոր հանդակներում հիմնվել են ամառային արոտավայրեր ավելի քան 200 գլուխ անասունի համար

A remote summer grazeland created for more than 200 cows

2

Հիմնվել է անասունների արհեստական բեղմնավորման 2 կենտրոն

2 centres for animal artificial insemination established

195

Ծնվել են Հոլշտեյն ցեղատեսակի խառնածին 195 հորթեր

195 calves were born from crossbreeding Holstein breeds

Սեյրան Բալայան՝ Գարգառ համայնքի անդամ

«Ես բավմիցս օգտագործել եմ հեռավոր արոտավայրերը, որի արդյունքում ավելացել է իմ կովերի թվաքանակը: Բացի դրանից, ստացել եմ Հոլշտեյն ցեղատեսակի խառնածին ևս 10 հորթ»:

Project description

The majority of the population in the communities of Gargar and Gyulagarak are engaged in animal husbandry, which provides one of the main sources of income. Misuse and mismanagement of these communities' pastures has resulted in a decline in varieties of plant species in the pasturelands, as well as sparse vegetation, and eventually, land erosion. Due to the absence of livestock watering points within the pastures, the cattle graze in the nearby forest, in doing so destroying tree saplings. As a result of this process, over 184 hectares of pastures in the community of Gargar were not utilized.

This project sought to improve the local agro and forest ecosystems by introducing a number of sustainable pasture management practices and improving the livestock quality in the two communities. By implementing these practices – such as rotational grazing, the creation of new physical infrastructure for remote pastures, etc. – the project led to improved cattle breeding, proper land use and conservation of bio-resources.

Seyran Balayan, Gargar community member

“I use the remote pasture a lot. Because of it, I was able to get more cattle, not to mention the 10 calves born from crossbreeding Holstein breeds”.

«ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՓՈՐՁԱՑՈՒՑԱԴՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ»-Ի
ՀԻՄՆՈՒՄ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱԿՈՒՆՔ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

ESTABLISHMENT OF A DEMONSTRATION AND TRAINING
CENTRE FOR ORGANIC AGRICULTURE IN AKUNQ
COMMUNITY OF KOTAYK REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆխԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ՇԵՆ» ՀԿ
"SHEN" NGO

4/2012 - 7/2013

\$39 840

\$110 901

Ծրագրի նկարագրություն

Օրգանական գյուղատնտեսությունը Հայաստանի կայուն վարձագման հայեցակարգի մասն է կազմում և կառավարության ագրո-արտադրության քաղաքականության առաջնահերթություններից է՝ հանդիսանալով հիմնալի բիզնես հնարավորություն գյուղատնտեսության և մթերքի արտադրության մեջ ներգրավված ֆերմերների և ներդրողների համար: 2011 թ-ին Շեն ԲՀԿ-ի կողմից «Օրգանական գյուղատնտեսության փորձացուցադրական ուսումնական կենտրոն» հիմնելու նպատակով, Կոտայքի մարզի Ակունք համայնքում վարձակալվել էր 7 հա հողատարածք: Տարածքն ամբողջությամբ պատված էր քարակույտերով, աղբով և շինարարական թափոններով, իսկ հողը կորցրել էր իր գյուղատնտեսական նշանակությունը և տնտեսական արժեքը: Շեն Ֆրանսիա, EED գերմանական կապակերպության և Շեն ԲՀԿ-ի համատեղ միջոցներով ապագա կենտրոնի տարածքը ցանկապատվել էր և մասնակի մաքրվել: 2012 թ-ի ապրիլին, ԳԷՀ ՓԴԾ ֆինանսավորմամբ, փորձացուցադրական ուսումնական կենտրոնի տարածքում ծավալվեցին հետամուտ գործողություններ, մասնավորապես՝ հողի բարելավման միջոցառումներ, ոռոգման արդյունավետ համակարգերի տեղադրում, տարբեր նորարարական էկոլոգիապես ներդաշնակ գյուղատնտեսական տեխնոլոգիաների ցուցադրում, գիտելիքի փոխանցման և տարածման սարքավորման տրամադրում և ցուցադրական հողամասի՝ որպես օրգանական հավաստագրում: Կենտրոնի ինստիտուցիոնալ կայունությունն ու համայնքի կողմից տնօրինումն ապահովելու նպատակով՝ ուսումնական կենտրոնի հիման վրա հիմնադրվեց և գրանցվեց Սոցիալական վարձագման հիմնադրամ՝ համակարգելու և միավորելու օրգանական արտադրողների, ֆերմերների և այլ գործընկերների գործունեությունը Հայաստանի ողջ տարածքում:

7

Վերականգնվել է
7 հա դեգրադացված
հողատարածք
7 ha plot of degraded
land rehabilitated

21

Հակակարկտային
կայանի տեղակայման
շնորհիվ
պաշտպանության
տակ են առնվել 21 հա
գյուղատնտեսական
հողեր
21 ha of agricultural
lands protected by anti-
hail station

100

Կառուցվել են 100 մ²
շարժական արևային
ջերմոց և 8 մետր
երկարությամբ
արևային չորանոց
A 100 m² solar greenhouse
and 8 m-long solar dryer
put into operation

30

Ստեղծվել են
30 հիմնական
և սեզոնային
աշխատատեղեր
30 permanent and
seasonal jobs created

100

Տարեկան առնվազն
100 ֆերմերներ
ստանում են անվճար
խորհրդատվություն
Around 100 farmers received
free consultations annually

Թորգոմ Ղազարյան՝ Ակունք համայնքի անդամ

«Այն, ինչ սովորեցի այստեղ, ինձ օգնեց 2014 թ. ստեղծելու խնձորի այգի, որը ես մշակում եմ ինքնուրույն»:

Project description

Organic agriculture is a critical part of Armenia's vision for sustainable development, and a priority area in the government's agro-food policy. It is also an excellent business opportunity for farmers and investors involved in agriculture and food production.

In 2011, an NGO called "Shen" leased a seven-hectare plot of land to establish an experimental demonstration and training centre in the community of Akunq in Kotayk region. This abandoned plot of land was covered entirely by garbage, construction waste stones, and the soil there had fully lost its agricultural potential and economic value.

Through joint funding from several donors – EED Germany, Shen-France and Shen NGO – territory for the centre was fenced off and an initial clean up was undertaken.

In April 2012, through GEF SGP funding, a demonstration and training centre was established in which several activities were undertaken: soil amelioration measures; installation of efficient irrigation systems for soil and water conservation; demonstration of innovative, environmentally friendly agricultural technologies; provision of equipment for knowledge transfer and dissemination; and organic certification of the demo farm.

To ensure institutional sustainability and community ownership of the centre, a Social Development Fund was founded. The fund was designed to better coordinate and unify activities of the organic producers, farmers and other counterparts throughout Armenia.

Torgom Ghazaryan, Akunq community member

"What I learnt at the demo centre helped me to start an apple orchard in 2014. I can take care of all the work myself".

ԿԱՐԵԼԱՀՈՂԵՐԻ ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ ԴՐԵՆԱԺԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ ԼՈՌԻՈՒ ՄԱՐԶԻ
ԼԵՌՆԱՆՑՔ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

REHABILITATION OF ARABLE LANDS THROUGH
CONSTRUCTION OF A DRAINAGE SYSTEM IN
LERNANTSK COMMUNITY OF LORI REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆՌԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ՄՊԻՏԱԿ-ՖԵՐՄԵՐ» ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆԸ
ԱԶԱԿՑՈՂ ԱՍՈՑԻԱՑԻԱ ՀԿ
"SPITAK-FARMER" ASSOCIATION FOR
AGRICULTURAL SUPPORT NGO

07/2013 - 01/2014

\$49 561

\$21 650

Ծրագրի նկարագրություն

1988 թ. ավերիչ երկրաշարժի հետևանքով, Լոռու մարզի Լեռնանցք համայնքը կորցրեց բնակելի մակերեսի շուրջ 90%-ը, իսկ ոռոգման համակարգը վնասվել էր ստորերկրյա ջրերի մակարդակի բարձրացման պատճառով: Այսպիսով, համայնքի վարելահողերի մեծ մասը չէր մշակվում՝ ունենալով բացասական ազդեցություն տեղի կենսապայմանների վրա:

Լեռնանցք համայնքի ճահճացած հողերը վերականգնելու նպատակով, իրականացվեց 2000 մ դրենաժային համակարգի կառուցում այլ հիդրոմեկուսիչ միջոցառումների հետ մեկտեղ ուղղորդելու հավաքված ջրերը ոռոգման: Ծրագրի իրականացման արդյունքում վերականգնվել են առնվազն 70 հա ճահճացած վարելահողերը և օգտագործվում են գյուղատնտեսական նպատակների համար: Ավելին, կարտոֆիլ և բարձրարժեք կուլտուրաներ մշակելու շնորհիվ մոտ 120 տնտեսություն ունեցավ կայուն եկամուտ (յուրաքանչյուր ընտանիքի հաշվով՝ տարեկան 1458 ԱՄՆ դոլարի չափով): Իրականացված հիդրոտեխնիկական միջաջառումների շնորհիվ առնվազն 280 տնտեսություններ ունեցան հավելյալ ոռոգման ջուր:

Իրականացվել են բնապահպանական իրավեկության բարձրացման հատուկ դասընթացներ Լեռնանցք և հարևան համայնքների և տեղական ՀԿ-ների համար: Տեղի բնակչությունը ձեռք է բերել գիտելիքներ գլոբալ բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ, իսկ տեղական իշխանությունների կարողությունները հողերի և ջրերի կայուն կառավարման ոլորտում ամրապնդվել են:

70

70 հա վարելահողեր վերականգնվել են Նոր դրենաժային համակարգի միջոցով

70 ha of farmland revitalized through new drainage system

18

Լրացուցիչ 18 լիտր վայրկյան ոռոգման ջուր տրամադրվել է բնակիչներին

Additional 18 litres of water per second provided to residents

280

Համայնքի 280 տնտեսություններ օգտվել են հավելյալ ոռոգման ջրից

280 community farmers benefitted from additional irrigation water

110

Ոռոգովի հողատարածքներն ընդլայնվել են 110 հա-ով

Newly irrigated farmlands expanded by 110 ha

1200

Ապահովվել է տարեկան միջինը 1200 ԱՄՆ դոլարի չափով հավելյալ եկամուտ

Additional annual average income of 1,200 USD ensured per household

Մարտիկ Վիրաբյան՝ համայնքի բնակիչ

«Քանի որ այս տարի ունեմ մշտական ոռոգման ջուր, ինձ հաջողվեց իմ հողամասից ստանալ 1700 կգ ցորեն»:

Project description

As a consequence of a devastating earthquake in 1988 around 90% of the community of Lernantsk was destroyed, and the local irrigation system was damaged causing the groundwater level to rise. This in turn increased the risk of flooding and salinization. Consequently, as most of the arable lands of the community were no longer cultivated, local livelihoods became further depressed.

In order to rehabilitate the waterlogged agricultural lands of Lernantsk, a 2000, metre-long drainage system was installed (along with other hydro-insulating measures) to drain the affected farmlands and use the collected water for irrigation. As a result, more than 70 hectares of waterlogged farmlands were rehabilitated.

About 120 community households were able to use the land to cultivate potato and other crops, providing an additional stable source of income, from which each household received an average of 1,450 USD annually. Overall, around 280 households gained access to additional irrigation water, due to application of various hydro-technical measures.

The project also held special trainings on environmental awareness raising for Lernantsk and other neighbouring communities, as well as for local NGOs. The population increased their knowledge on a number of global environmental issues and the local authorities strengthened their capacities in sustainable land and water management.

Martik Virabyan, community member

“Now that I have permanent irrigation water for my land, I’ve cultivated 1,700 kg of wheat this year alone”.

ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱՃԱՆԱՆ ԵՎ ՍՅՈՒՆԻՔ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ՝ ՈՌՈԳՄԱՆ
ՋՐԱՆՑՔԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ԵՎ ՀՈՂԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ
ԿԱՌԱԿԱՐՄԱՆ ԳՈՐԾԵԼԱԿԵՐՊԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

REHABILITATION OF AGRICULTURAL LANDS THROUGH
RECONSTRUCTION OF THE IRRIGATION CANAL AND
INTRODUCTION OF SUSTAINABLE LAND MANAGEMENT
PRACTICES IN ACHANAN AND SYUNIK COMMUNITIES OF
SYUNIK REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆՆԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

ԿԱՊԱՆ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ
ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
KAPAN AREA DEVELOPMENT
FOUNDATION

06/2014 - 04/2015

\$50 000

\$44 686

Ծրագրի նկարագրություն

Սյունիքի մարզի Աճանան և Սյունիք համայնքները Կապան քաղաքի համար գյուղմթերքի հիմնական մատակարարներն են: Սակայն ոռոգման ջրանցքի վնասման հետևանքով ոռոգման նպատակով օգտագործվող ջուրը խառնվում էր Արծվանիկի պոչամբարի արտահոսքին, որում առկա են ծանր մետաղների և թունավոր նյութերի բարձր կոնցենտրացիաներ: Սա հանգեցնում է վարելահողերի դեգրադացման և գյուղատնտեսական արտադրանքի աղտոտման:

Հանքարդյունաբերության թափոնաջրերով խառնված գետի ջրով հողերի շարունակական ոռոգման պատճառով գյուղատնտեսական հողերի և արտադրանքի ծանր մետաղներով աղտոտումը կանխելու նպատակով՝ նախաձեռնվել է վերանորոգել ջրանցքը, ինչպես նաև Աճանան և Սյունիք համայնքներում ներդնել հողի կայուն կառավարման գործելակերպեր:

Ծրագրի արդյունքում վերանորոգվել է չգործող ոռոգման ջրանցքը, որի արդյունքում ջրառն իրականացվում է նախքան պոչամբարի արտահոսքի խառնվելը գետի ջրերի հետ: Մասնավորապես, ծրագրի գործողություններն ընդգրկել են ջրանցքի վերականգման նախագծումը, 4 կմ երկարությամբ ջրանցքի վերակառուցումը, որը Նորաշենիկ գետից կտրամադրի ոռոգման ջուր Աճանան և Սյունիք համայնքներին, ինչպես նաև տեղի ֆերմերների համար ուսուցողական դասընթացներ կայուն հողօգտագործման, ինտենսիվ գյուղատնտեսության և անվտանգ մթերքների արտադրության վերաբերյալ: Ծրագիրն, անդրադառնալով բնապահպանական և մանդի անվտանգության խնդիրներին, երկու համայնքների համար ստեղծեց նաև կայուն եկամուտ ստանալու հնարավորություններ ոչ հանքարդյունաբերական ոլորտում:

4

Վերականգնվել է 4 կմ երկարությամբ ոռոգման ջրանցքը
4km-long irrigation canal rehabilitated

30

Կանխվել է մոտ 30 հա հողերի հետագա աղտոտումը պոչամբարի հոսքաջրերով
Contamination of 30 hectares of land by mining water prevented

70

Տրամադրվել է լրացուցիչ ոռոգման ջուր 70 հա հողերի համար
Irrigation water provided for an additional 70 hectares

160

Ապահովվել է լրացուցիչ եկամուտ մոտ 160 տնտեսությունների համար
Additional income provided for 160 households

30

30 ֆերմերներ ուսուցանվել են կայուն հողօգտագործման վերաբերյալ
30 farmers trained on sustainable land use

Արտյոմ Արշակյան՝ Սյունիք համայնքի բնակիչ

«Հիմա մենք կարող ենք մեր հողամասերը ոռոգել մաքուր ջրով և արդյունքում ստանալ անվտանգ գյուղատնտեսական արտադրանք»:

Project description

The communities of Syunik and Achanan in Syunik region are the main suppliers of agricultural produce for the city of Kapan. However, in the 1990s the irrigation canal in those communities was damaged. Subsequently, water that had traditionally been used for irrigation was contaminated by discharge wastewater from Arstvanik tailings reservoir that contains a high concentration of heavy metals and other toxic elements. This degraded and contaminated the surrounding arable land, poisoning local produce and risking lives.

In order to prevent the contamination of soil and food crops, the project renovated the existing 4km-long irrigation canal connecting Norashenik River to agricultural lands in Achanan and Syunik communities. This reconstruction allowed for the intake of clean irrigation water from the river upstream, cutting out the mining wastewater discharge point.

Furthermore, in order to further boost livelihoods in the two communities, the project introduced several sustainable land use practices, including water sharing timetables and crop rotation. Trainings were held on this topic, as well as on intensive agriculture and safe food production.

Ultimately this helped to created a new, sustainable source of income generation for the two communities outside of the mining sector.

Artyom Arshakyan, Syunik community resident

“Now we can irrigate our land with clean river water and grow safe crops”.

ՀՀ ՏԱԿՈՒՇԻ ՄԱՐԶԻ ՏԱԿՈՒՇ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԱՐԵԼԱՀՈՐԵՐԻ
ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ ՈՌՈԳՄԱՆ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆԱՐԱՐ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ, ԳՅՈՒՂՏԵԽՆԻԿԱՅԻ
ՏՐԱՄԱԴՐՄԱՆ ԵՎ ՀՈՐԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱԿԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

REHABILITATION OF ARABLE LANDS THROUGH
RECONSTRUCTION OF TERTIARY IRRIGATION SYSTEM,
PROVISION OF FARMING MACHINERY AND ENHANCING
LOCAL CAPACITY IN SUSTAINABLE LAND MANAGEMENT
IN TAVUSH COMMUNITY OF TAVUSH REGION

ՀՈՐԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

ԲԵՐԴԻ ԿԱՆԱՆՑ ՌԵՍՈՒՐՍ
ԿԵՆՏՐՈՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
BERD WOMEN'S RESOURCE
CENTRE FOUNDATION

06/2014 - 07/2015

\$50 000

\$44 076

Ծրագրի նկարագրություն

Տավուշի մարզի Տավուշ համայնքը գտնվում է դժվար հասանելի սահմանամերձ գոտում, որտեղ գյուղատնտեսությունը եկամուտի հիմնական աղբյուրն է: Տարիների ընթացում ոռոգման ջրի և հողերի վարման համապատասխան գյուղտնտեսական նշանակության պատճառով գյուղատնտեսական նշանակության հողատարածքների զգալի մասը (ավելի քան 400 հեկտար) թերմշակ է և ենթարկվում է աստիճանական դեգրադացման: Գոյություն ունեցող հիմնական ոռոգման առվի և երրորդ կարգի ոռոգման հողաշեն ներքին ցանցի զգալի կորուստները լվանում են հողի բերրի շերտը առաջացնելով հողի էրոզիա:

Որպես խնդրի իրագործելի լուծում, ծրագրով նախագծվել և կառուցվել է փակ խողովակաշարերով արդյունավետ ոռոգման ցանց, որը համապատասխանում է մակերևույթի 5-10 աստիճանի թեքությանը:

Ջուգահեռաբար, Հայ Օգնության Ֆոնդի կողմից համայնքին տրամադրվել է վարքի չօգտագործված տրատկոր, որի միջոցով մասնատված համայնքային վարելահողերը կմշակվեն կոնսոլիդացված և կայուն ձևով:

Կատարելագործվել են տեղական կարողությունները իրականացնելու հողերի կայուն կառավարման գործելակերպեր՝ հողերի կոնսոլիդացման և հողերի միասնական վարման, կայուն ջրօգտագործման և ոռոգման ռեժիմների ապահովման, ինչպես նաև գլոբալ բնապահպանական խնդիրների շուրջ մի շարք ուսուցողական դասընթացների միջոցով:

Ծրագրի գործողություններն օգնել են անդրադառնալու թիրախային համայնքի սոցիալ-տնտեսական և բնապահպանական համալիր խնդիրներին՝ ստեղծելով նախադրյալներ հողերի կայուն կառավարման համար:

4

Կառուցվել է 4 կմ երկարությամբ ինքնահոս ոռոգման ցանց

4 km-long gravity-fed irrigation network constructed

200

Վերականգնվել և մշակման են վերադարձվել 200 հա վարելահողեր

200 ha of arable lands rehabilitated and returned to cultivation

1

Տրամադրվել է նոր գյուղտնտեսական

New agro machinery provided

400

Ապահովվել է 400 ԱՄՆ դոլարի չափով լրացուցիչ եկամուտ յուրաքանչյուր տնտեսության համար

400 USD additional income per household received annually

Ավագ Արզումանյան՝ Տավուշ համայնքի անդամ

«Անցյալ տարի ես բերք չունեցա, սակայն այս տարի ես ձեռք բերեցի երկրորդ հողամասը, որովհետև գիտեի, որ կարող եմ ջուր վերցնել այս նոր ոռոգման համակարգից»:

Project description

The community of Tavush is located in an isolated region in which agriculture is the main source of household income. For many years, due to lack of an adequate irrigation network and agro machinery over 400 hectares of arable lands were not cultivated and were exposed to gradual degradation. Leakage and drainage from the damaged main irrigation pipeline and the manmade irrigation ditch (dug by the local farmers to replace the main pipeline) washed out the fertile soil layer resulting in land erosion.

To solve this problem, a highly efficient gravity irrigation network was designed and constructed. In parallel, through the support from Fund for Armenian Relief, new agricultural machinery was provided for community farmlands, previously fragmented into small plots, so that they could be consolidated into larger plots to enable more efficient cultivation. A series of trainings were held on land consolidation and collective farming, scheduled irrigation for sustainable water use, as well as global environmental issues.

These activities helped to address some of the complex socio-economic and environmental issues of the community by creating the preconditions for sustainable land management.

Avag Arzumanyan, Tavush community member

“Last year I grew nothing, but this year I’ve bought a second plot of land, because I knew I could water it from the new irrigation system”.

ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ՆԵՐՂՐՈՒՄ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԼԵՌՆԱՅԻՆ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

INTRODUCTION OF SUSTAINABLE PASTURE
MANAGEMENT SYSTEM IN MOUNTAIN COMMUNITIES
OF SYUNIK REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԿ
“STRATEGIC DEVELOPMENT AGENCY” NGO

06/2014 - 05/2015

\$50 000

\$74 200

Ծրագրի նկարագրություն

Գյուղատնտեսական էկոհամակարգերը, այդ թվում՝ արոտավայրերը, խոտհարքները և այլ տեսակի լանդշաֆտները, տրամադրում են էկոհամակարգային ծառայություններ, որոնք չափապես կարևոր են համայնքային մակարդակում կայուն ապրուստի միջոցներ ապահովելու համար: Սակայն, ինչպես Հայաստանի բազմաթիվ գյուղական համայնքներում, Սյունիքի մարզի լեռնային համայնքներում ևս առկա է հզորությունների պակաս՝ իրականացնելու անասնաբուծության լավագույն գործելակերպեր արոտավայրերի և խոտհարքների կողմից տրամադրվող բազմաբնույթ էկոհամակարգային ծառայությունների կայուն հոսքն ապահովելու համար: Չնայած այն բանի, որ թիրախային համայնքները հարուստ են բնական կերիանդակային ռեսուրսներով (ավելի քան 12800 հա), սակայն ներկայումս միջին հաշվով օգտագործվում է դրանց մոտ 1/3-ը: Հեռագնա արոտների սահմանափակ օգտագործումը պայմանավորված է հիմնականում անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների բացակայությամբ կամ առկաների անմխիթար վիճակով, ինչը բերում է գյուղամերձ արոտավայրերի գերարածեցման:

Սյունիքի մարզի Անգեղակոթ, Տոլորս և Սալվարդ համայնքներում հողերի կայուն կառավարման և հողօգտագործման գործելակերպերի ներդրման նպատակով իրականացվել են մի շարք համալիր միջոցառումներ՝ պահպանելու գյուղատնտեսական էկոհամակարգի կենսունակությունը և բարելավելու անասնապահությամբ վբաղվող տեղի բնակչության ապրուստի միջոցները: Մասնավորապես, բարելավվել են հեռագնա արոտների ենթակառուցվածքային ցանցը, մշակվել և ներդրվել է արոտների կայուն կառավարման համապարփակ համակարգ ծրագրային համայնքներում: Ծրագրի գործողություններն ուղղված էին խթանելու «վարից վեր» մասնակցային պլանավորման գործընթացները՝ ապահովելով բոլոր շահագրգիռ կողմերի և նպատակային խմբերի համընդգրկուն մասնակցությունը հողերի կայուն օգտագործման և կառավարման գործում:

5850

Բարելավվել է 5850 հա արոտ
Management of 5,850 ha of pasturelands improved

16

Վերականգնվել են 16 կմ դաշտամիջյան ճանապարհներ
16 km of field road rehabilitated

4

Կառուցվել են 4 ջրելատեղ կենդանիների համար
4 stock watering points for cattle constructed

3

Կառուցվել են 3 մակատեղեր կենդանիների համար
3 camping places for cattle created

Գարսևան Ավնավուրյան՝ Տոլորս համայնքի ֆերմեր

«Ես 15 տարի աշխատել եմ որպես ֆերմայի վարիչ: Ոչխարներին ու կովերին կթում էին վրաններում կամ բաց երկնքի, անձրևի տակ: Բայց հիմա տեսե՛ք թե՛ հոգուտ մեր ժողովրդի ինչեր են կառուցվել, թող վայելեն»:

Garsevan Aznavuryan, Tolors community farmer

“I’ve worked as a farm manager for 15 years; sheep and cows used to be milked under tents or in the open, rainy air. Now, look at what has been built to help everyone! Let them enjoy it!”

Project description

The resources generated by agro-ecosystems (such as pastures and grasslands) are critical for maintaining livelihoods at the community level. However, in the mountain communities of Angeghakot, Tolors and Salvard communities in Syunik region, these lands are either not fully utilised or are not exploited sustainably. While these communities are rich in pasturelands and grasslands (over 12,800 hectares), only one third of this pastureland is used. The remaining two thirds of pastures and grasslands are located in more remote areas, and are underutilised as a result of underdeveloped infrastructure. Therefore, the nearby pastures that are used become overexploited and suffer from land degradation.

In these communities, several activities were proposed to support the livelihoods of the local population engaged in livestock breeding, in a way that also protected the local ecosystem. Firstly, access to the remote community pastures was increased through the rehabilitation of roads and the construction of watering and camping sites for cattle. Additionally, an integrated pasturelands management system was designed and introduced that encouraged livestock breeders to use the pastures collectively in order to generate greater economic gain. By expanding access and introducing economical and sustainable management systems, the available and usable area of pastureland increased by approximately 50%.

The activities aimed to foster participatory bottom-up planning processes, ensuring the inclusive participation of all concerned stakeholders and target groups in implementation of sustainable land use and management practices.

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԶԵՐՄՈՑԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԴԵԳՐԱԴԱՑԿԱԾ
ՀՈՂԵՐԻ ԿՐԱ՝ ՆՊԱՍՏԵԼՈՎ ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԱՆՁԱՆՑ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐԱՄԱՆԸ
ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ ԼՈՌԻԻ ՄԱՐԶԻ ՍՊԻՏԱԿ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

ESTABLISHMENT OF HORTICULTURE AND GREENHOUSE
FARMING ON EARTHQUAKE-DEGRADED LANDS FOR BETTER
SOCIAL INTEGRATION OF PEOPLE WITH DISABILITIES AND
THEIR FAMILIES IN SPITAK COMMUNITY OF LORI REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ԼԻՄԵՆ-ՍՊԻՏԱԿ ԲԱՐՕՐՈՒԹՅՈՒՆ» ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ,
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀՎ
“LIMEN-SPITAK BARORUTYUN” SOCIAL, HEALTH,
CULTURAL NGO

11/2014 - 07/2015

\$47 782

\$286 431

Ծրագրի նկարագրություն

Լոռու մարզի Սպիտակ քաղաքը, որն ունի շուրջ 17000 բնակիչ, խիստ տուժեց 1988 թ. ապրիլի երկրաշարժից, և մինչև հիմա էլ զգալի են երկրաշարժի ծանր հետևանքները: Համայնքը կորցրեց բնակավայրերի շուրջ 95%, խարխվեցին և շարքից դուրս եկան խմելու ջրի, ջրահեռացման և ոռոգման համակարգերը: Ծրագրի հիմնական հպատակն էր երկրաշարժի փլատակների շինթափոխներով աղտոտված հողերի վերականգնումը՝ նպաստելով երկրաշարժի հետևանքով հաշմանդամություն ունեցող անձանց և նրանց ընտանիքների սոցիալ-տնտեսական ինտեգրմանը արտադրական և հասարակական գործունեության ոլորտներում: Ծրագրի գործողություններն ուղղված էին ներդնելու հողային և ջրային ռեսուրսների կայուն կառավարման համակարգ պայքարելու հողերի դեգրադացիայի դեմ հետերկրաշարժյան շինարարական թափոններից մաքրելու միջոցով վերականգնված մշակվող հողատարածքի վրա բարձրարժեք գյուղատնտեսություն վարելու համար: Արդյունքում, բնակչությունը և մասնավորապես հաշմանդամություն ունեցող անձինք վերսկսեցին մշակել տարիներ շարունակ չմշակված հողերը, բարելավվեց նրանց ընտանիքների և երեխաների ապրուստն ու կենսապայմանները՝ նպաստելով նրանց ինտեգրմանը հասարակական կյանքին և հեռաբար աղքատության կրճատմանը: Միևնույն ժամանակ, ուսուցումների և վանգվածային լրատվության միջոցով բարձրացվել է բնապահպանական խնդիրների վերաբերյալ հանրային իրազեկությունը՝ հատկապես մեծ ուշադրություն դարձնելով համայնքի բնակչության և դպրոցականների հետ կապակերպվող ուսուցողական միջոցառումներին, որոնց արդյունքում կնվազեցվի անտարբերությունը համայնքում և կապահովվի բնության և շրջակա միջավայրի նկատմամբ հոգատար սերնդի դաստիարակումը:

8

Վերականգնվել է 8 հա գյուղատնտեսական նշանակության հողեր
8 ha of farmlands rehabilitated

2000

Կառուցվել է 2000 մ² մակերեսով փակ ջերմոցային տնտեսություն
2000 m² greenhouse constructed

3

Հիմնվել է 3 հա պտղատու այգի կաթիլային ոռոգման համակարգով
3 ha orchard established with a high-tech drip irrigation system

180

Կառուցվել է 180 մետր հեղեղատար համակարգ
180-metre-long drainage system was built

500

Կառուցվել է 500 մ ոռոգման ջրագիծ՝ 7 լիտր վայրկյան ոռոգման ջրի ապահովմամբ
500-metre-long irrigation system ensured 7 litres per second of water

Մակիչ Դարչինյան՝ թաղամասի բնակիչ

«Այս աշխատանքի շնորհիվ իմ հողամասը ոռոգվում է և պաշտպանված է հեղեղումներից, ինչը հնարավորություն է տալիս ստանալ տարեկան 800 ԱՄՆ դոլարին համարժեք բերք»:

Project description

The community of Spitak in Lori region, with a current population of 17,000 inhabitants, was devastated by an earthquake in 1988. Around 95% of the community was destroyed, while the water management and irrigation systems were heavily disrupted.

This project sought to rehabilitate the farmlands of Spitak that were affected by earthquake debris, while at the same time supporting the social-economic integration of people with disabilities (who had been injured during the earthquake) and their families, and supporting their engagement in public and private activities.

Several activities were undertaken aimed at introducing a sustainable system for land and water resources management. A clean up and rehabilitation of farmland was initiated on areas that had been used to dump the heavy concrete earthquake debris. Next, a 180-metre-long drainage system was built allowing water harvesting, thus preventing flooding and soil erosion by washout.

This in turn helped to maintain high quality agriculture on the rehabilitated lands. As a result, the community members, particularly those people with disabilities, were able to begin cultivating lands that had not been farmed for many years.

Moreover, public awareness on global environmental issues was raised through a series of events organized with the community residents and schoolchildren. This reduced a sense of indifference in the community and helped to produce a generation with a caring and responsible attitude towards nature and the environment.

Makich Darchinyan, resident of the district

“This work helped me irrigate my land and protect it from flooding. The crops I was able to harvest from it this year were equal to 800 USD”.

ՀՀ ԱՐՄԱՎԻՐԻ ՄԱՐԶԻ ՓԱՐԱՔԱՐ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԿԱԾ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈՂԱՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԿԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ՝
ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ԿԵՂՏԱԶՐԵՐԻ ՄԱՔՐՄԱՆ ԿԵՆՍԱԲԱՆԱԿԱՆ
ԼՃԱԿԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՄԲ

REHABILITATION OF AGRICULTURAL LANDS THROUGH
APPLICATION OF BIOLOGICAL PONDS FOR DOMESTIC
WASTEWATER TREATMENT IN PARAKAR COMMUNITY
OF ARMAVIR REGION

ՀՈՂԵՐԻ ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԶՐԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԳԱՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԿ
“COUNTRY WATER PARTNERSHIP” NGO

03/2010 - 06/2012

\$50 000

\$224 534

Ծրագրի նկարագրություն

Հայաստանի գյուղական բնակավայրերում կենցաղային կեղտաջրերի մաքրում գրեթե չի կատարվում: Դրանք հեռացվում են արտահոսելով ջրային ավազան, կամ ուղղակի ներծծվում են հողի մեջ: Արարատյան դաշտավայրում գրունտային ջրերի մակարդակը բավականին բարձր է, և ստորերկրյա ջրային հորիզոնների կենցաղային կեղտաջրերով ու պարարտանյութերով աղտոտման մեծ վտանգ կա: Փարաքար համայնքում կոյուղաջրերը, շրջանցելով չգործող պոմպակայանը և հոսելով համայնքի դպրոցի բակի և հողատարածքների միջով, անարգել լցվում են բաց ոռոգման ջրանցքը կամ էլ ներծծվում են հողի մեջ: Այս իրավիճակն իրական վտանգ էր ներկայացնում աղիքային հիվանդությունների ու համաճարակների բռնկման և բնակչության պարենային անվտանգության առումով: Առաջին անգամ Հայաստանում, որպես տեղական պարզ լուծում, կառուցվել և փորձարկվել է կենցաղային կեղտաջրերի մաքրման կենսաբանական լճակ: Կեղտաջրերի մաքրման այս եղանակը, հարմարեցված լինելով Հայաստանի պայմաններին, թույլ է տալիս կենցաղային կոյուղաջրերն աղտազերծել այն աստիճան, որ հնարավոր լինի օգտագործել ոռոգման նպատակով: Համակարգը, լինելով արդյունավետ, էկոլոգիապես հիմնավորված և համեմատաբար ոչ ծախսատու կառուցման ու շահագործման առումով, կբերի էական խնայողությունների, քանի որ նման համակարգի շահագործումը պահանջում է առնվազն երկու անգամ ավելի պակաս էներգասպառում (162100 կՎտ / ժ)՝ մաքրման ավանդական տեխնոլոգիաների համեմատ (362000 կՎտ / ժ):

1

Կառուցվել է կենցաղային կեղտաջրերի մաքրման կենսաբանական լճակ
Biological pond constructed

1

Ամբողջովին վերականգնվել է համայնքի կոյուղու համակարգը
Sewerage system completely rehabilitated

10

Մատակարարվել է 10 լիտր վայրկյան լրացուցիչ ոռոգման ջուր
10 litres per second of additional irrigation water made available

100

Վերականգնվել են 100 հա դեգրադացված գյուղատնտեսական հողեր
100 ha of degraded agricultural lands restored

100

100 համայնքի տնտեսություններին ընձեռնվել է լրացուցիչ եկամուտ ստանալու հնարավորություն
100 community households benefited from additional income generation opportunities

1200

Ապահովվել է 1200 ԱՄՆ դոլարի լրացուցիչ եկամուտ մեկ տնտեսության հաշվով
Additional 1,200 USD annual income made available per household

Վարավդատ Հակոբյան՝ Փարաքարի միջնակարգ դպրոցի տնօրեն

«Հուսով եմ, որ այժմ նոր համակարգը կգործի անխափան, և դպրոցականները այլևս «խրամատներ» չեն փորի, հեռացնելու կոյուղաջրերը դպրոցի բակից»:

Project description

Wastewater treatment is almost absent in the rural areas of Armenia, and domestic wastewater is disposed of directly into water bodies or land. In Ararat valley, the ground water table is rather high, and there is high risk of contamination of groundwater aquifers by domestic wastewater and fertilizers. In the community of Parakar, wastewater that was discharged uncontrolled into the open irrigation canal bypassed the non-operating sewerage pumping station and flowed through the community schoolyard and farmlands, before seeping into the ground there. The situation posed a real risk for breakouts of intestinal and epidemic diseases and jeopardized the food security of the population.

As a simple local solution, the application of a lagoon-type biological pond for domestic wastewater treatment was piloted for the first time in Armenia. This wastewater treatment technology was adapted to Armenia's conditions, allowing the decontamination of household sewage to a quality that can be used for irrigation needs.

The system is effective, environmentally sound and relatively cost-effective to build and operate, ensuring substantial savings through its application. Operation of the treatment facility ensures at least twice as less energy consumption (162,100 kW/h) as compared to traditional treatment technology use (362,000 kW/h).

Varazdat Hakobyan, Principal of Parakar secondary school

"I hope that now the new system is in place the schoolchildren will no longer have to remove wastewater out of the school yard".

ԿԱՊԱՆ ՔԱՂԱՔՈՒՄ ՈՂՋԻ ԳԵՏԻ ԶՐԵՐԻ ԾԱՆՐ ՄԵՏԱՂՆԵՐՈՎ
ԱՂՏՈՏՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ՝ ՄԵՐՁԱՓՆՅԱ ԷԿՈԶԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԿԵՐԱԿԱՆԳՄԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

PREVENTING POLLUTION OF VOGHJI RIVER WITH
HEAVY METALS THROUGH RESTORATION OF RIPARIAN
ECOSYSTEM IN KAPAN

ՀՈՂԵՐԻ ՂԵԳՐԱՂԱՑԻԱՅԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ
PREVENTION OF LAND DEGRADATION

«ԽՈՒՍՏՈՒՓ ՓՐԿԱՐԱՐԱԿԱՆ ԶՈԿԱՏ» ՀԿ
"RESCUE DETACHMENT KHUSTUP" NGO

009/2013 - 08/2014

\$28 129

\$16924

Ծրագրի նկարագրություն

Այնուհետև 1960-ականներից ի վեր լեռնահանքային արդյունաբերության բուռն զարգացումն առաջացրել է էկոհամակարգերի դեգրադացիա, թափոնների կուտակում և ջրի, հողի և օդի աղտոտում: Կապան քաղաքի 2 թաղամասերում տեղադրվել էր 3 հեկտար ընդհանուր մակերեսով դատարկ ապարների թափուկավայր: Խորհրդային տարիներին փորձ արվեց մաքրելու տարածքը, սակայն այն ձախողվեց, քանի որ բեռնատարները չէին կարողանում մոտենալ մեծ թեքությամբ լանջերին տեղադրված թափոններին:

Ծանր մետաղների և այլ վնասակար քիմիական նյութերի մնացուկներով շրջակա միջավայրի հետագա աղտոտումը կանխելու նպատակով՝ նախաձեռնվեց փորձնական ծառատունկ, որի արդյունքում առանձնացվեցին այս վայրում աճող ծառաթփերի տեսակներ և մշակվեց տնկման եղանակ Կապանի թափուկավայրի աղտոտված տեղանքի կանաչապատման համար: Պարզվեց, որ ծառատեսակներից փոշին, գիհին և դրախտածառը կարող են հաջողությամբ աճել թափուկավայրում՝ սակավ ջրելու պայմանով:

Բացի այդ, նորարարական մոտեցում է փորձարկվել թափուկավայրում ծղոտից պատրաստված պատնեշների շրջագծով տեղադրմամբ՝ ծանր մետաղների լուծապատումը պարփակելու և հողի էրոզիան նվազեցնելու համար: Այդ կենսատիրոփող պատնեշների միջոցով կկարգավորվի վերգետնյա ջրերի հոսքը՝ թույլ չտալով ծանր մետաղներով աղտոտված հոսքաջրերի մուտքը Ողջի գետ:

3500

Թափուկավայրի լանջի 1.5 հա տարածքում տնկվել են 3500 ծառեր
3,500 trees planted on 1.5 ha of misused land

1

Մակերևութային էրոզիան կայունացնելու համար փորձարկվել է նոր տեխնոլոգիա
Innovative technologies to stabilize surface erosion introduced

Արմեն Շահբազյան՝ ԵԱՀԿ ծրագրերի իրականացման Կապանի գրասենյակի համակարգող

«Այս ծրագիրը ՄԱԶԾ-ի, ԵԱՀԿ-ի, համայնքի և ՀԿ-ի համատեղ ջանքերի հաջող օրինակ է՝ ի նպաստ Կապան քաղաքում մաքուր միջավայրի հաստատման և Ողջի գետի էկոհամակարգի վերականգնման»:

Armen Shahbazyan, OSCE Project Implementation Unit Coordinator in Kapan

“This project is a great example of joint efforts between UNDP, OSCE, the community and the NGO sector, working towards a clean urban environment in Kapan and the restoration of the Voghji river ecosystem”.

Project description

The intense growth of the mining industry in Syunik region in the 1960s resulted in the degradation of the local ecosystem, the accumulation of mining waste, and the pollution of water, land and air. In Kapan, the mining waste or so-called “empty ore” (waste rock) accumulated over time on the hills surrounding the city, in the end covering a total area of three hectares across two districts. Whenever it rains or landslides occur, toxic heavy metals and chemicals found within the waste rock run off and pollute the local river. Any attempts to clean the area and remove the waste rock were impossible due to the difficult steep terrain that limited the access of trucks.

In order to prevent this flow of toxic substances into the environment, a small experimental tree planting activity was initiated on the damaged landscape. The experiment revealed that hackberries, smoke trees, juniper, and the “tree-of-heaven” all successfully grow on the steep slopes of the dumpsite with little watering, providing a natural barrier to prevent toxic rocks falling into the rivers below. In addition, another innovative approach was piloted through the installation of straw wattles. These straw wattles are long, bio-degradable barriers that are able to absorb runoff, thereby reducing overland flow, adding roughness, and increasing the capacity of the land to absorb future runoff. It is anticipated that by absorbing overland runoff and holding sediments on the slope, the straw wattles will ultimately reduce contamination of the Voghji River.

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿՐՃԱՏՈՒՄ

ԿՕԱ-ՆԵՐԻ ԵՎ ԹՈՒՆԱՔԻՄԻԿԱՏՆԵՐԻ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍԿԵՐԻ ՆԿԱԶԵՑՄԱՆ ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱԶԵԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ՀԱՅԱՆԻՍ, ԽԱԶՓԱՐ, ՖԱՆՏԱՆ, ՔԱՂՍԻ, ՍՈԼԱԿ ԵՎ ԶՈՐԱԴԲՅՈՒՐ ԳՅՈՒՂԵՐՈՒՄ

REDUCTION OF CHEMICALS USE

AWARENESS RAISING ON POPS AND TOXIC CHEMICALS FOR RISK REDUCTION IN HAYANIST, KHACHPAR, FANTAN, KAGHSI, SOLAK AND DZORAGHBYUR VILLAGES (KOTAYK REGION)

«ՀԱՅ ԿԱՆԱՅԵ ՀԱՆՈՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԱՌՈՂՋ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱԿԱՅՐԻ» ՀԿ
“ARMENIAN WOMEN FOR HEALTH AND
HEALTHY ENVIRONMENT” NGO

9/2009 – 8/2010

\$23 960

\$24 043

Ծրագրի նկարագրություն

Թունաքիմիկատների, այդ թվում ԿՕԱ-ների (կայուն օրգանական աղտոտիչներ) սխալ գործածումն առաջացնում է լուրջ խնդիրներ մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի համար: Մարդիկ, ովքեր գործ ունեն թունաքիմիկատների հետ (հատկապես՝ արգելված կամ ժամկետանց), տեղյակ չեն դրանց պատշաճ գործածման և հետևանքների մասին հիմնականում գիտելիքների և տեղեկատվության տրամադրման պակասի, ինչպես նաև մատչելի կրթական ծրագրերի բացակայության պատճառով:

Այս ծրագրի միջոցով մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա ԿՕԱ-ների և թունաքիմիկատների բացասական ազդեցության մասին իրավելության բարձրացման և ուսուցողական քարոզարշավներ են անցկացվել մի խումբ պատրաստված ուսուցանողների կողմից՝ տրամադրելով ԿՕԱ-ների կառավարման և քիմիական անվտանգության վերաբերյալ խորհրդատվություն ու գործնական գիտելիքներ Կոտայքի մարզի Հայանիստ, Խաչկար, Ֆանտան, Քաղսի, Սոլակ և Ջորաղբյուր գյուղական համայնքներում:

Կանանց խմբերի և ֆերմերային դաշտային դպրոցների ստեղծման շնորհիվ կատարելագործվեցին գյուղական համայնքների կարողությունները ներդնելու և կիրառելու ժամանակակից կայուն գյուղատնտեսության մեթոդները, ինչպիսիք են՝ վնասատուների համալիր կառավարումը, թունաքիմիկատների անվտանգ օգտագործումն ու դրանց օգտագործման կրճատումը, վերականգնվող (արևային) էներգիայի օգտագործումը և էկոլոգիապես հիմնավորված հողագործական գործելակերպը:

1

«ԿՕԱ-ների մասին գլոբալ ուսուցման ձեռնարկ»-ը թարգմանվել է հայերեն
“Global Training Module on POPs” translated into Armenian

710

710 բնակիչ վերապատրաստվել է թունաքիմիկատների կառավարման վերաբերյալ
710 residents trained in pesticide management

3

Կազմակերպվել են կայուն հողագործական մեթոդներ կիրառող 3 գյուղատնտեսական դպրոցներ 33 ֆերմերների համար
3 agricultural schools for sustainable farming organized for 33 farmers

19

19 ֆերմերային տնտեսություններում նախաձեռնվել է կենսահումուսի արտադրություն
Bio-humus production initiated in 19 farms

278

278 կին վերապատրաստվել է գործարկելու մրգերի արևային չորանոցները
278 women trained in operation of solar fruit dryers

Աշոտ Կարապետյան՝ Արագածավան համայնքի հողագործ-ֆերմեր

«Ագրոքիմիկատները և պարարտանյութերը աճում են մեր ոտքերի տակ: Կազմակերպված գյուղատնտեսական դպրոցներում մենք իմացանք դրանց առանձնահատկությունները և թե ինչպես դրանք ճիշտ գործածել»:

Project description

Improper management of agrochemicals, including Persistent Organic Pollutants (POPs), creates enormous problems for human health and the environment. People handling agrochemicals (particularly banned or obsolete pesticides) are often unaware of the how to use them properly, usually due to lack of knowledge and information provision, as well as limited educational programs.

Through this project, a group of trainers organised educational campaigns to raise awareness on the negative impacts of POPs and toxic chemicals on human health and the environment. Additional consultations focusing on practical knowledge about the use of POPs and chemical safety were delivered regularly to rural communities in Hayanist, Khachpar, Fantan, Kaghsi, Solak and Dzoraghbyur.

The creation of women's groups and agricultural schools for farmers supported rural communities in the development and use of up-to-date, sustainable agricultural methods such as: integrated pest management practices, the safe and reduced use of pesticides, use of renewable (solar) energy and other environmentally sound farming practices.

Ashot Karapetyan, Aragatsavan community farmer

“Agrochemicals and fertilizers grow under our feet. At our agricultural schools we learned their specifics and how to use them correctly”.

ՊԼԱՍՏԻԿ ԱՂԲԻՑ ԶԵՐԾ ԿԱՊԱՆ.
ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆԴԵՊ

PLASTIC FREE KAPAN:
CARE FOR THE ENVIRONMENT

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿՐՃԱՏՈՒՄ
REDUCTION OF CHEMICALS USE

«ՈՒՐԲԱՆ» ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
“URBAN” FOUNDATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

07/2013 - 02/2014

\$49 685

\$40 402

Ծրագրի նկարագրություն

Պլաստիկ (ՊԷՏ) շշերը և պոլիէթիլենային տոպրակները կազմում են կոշտ կենցաղային թափոնների ծավալի շուրջ 30%-ը: Եթե բնական օրգանական (սննդամթերքի, գյուղատնտեսական) և որոշ այլ քայքայվող թափոնները անվտանգ կամ նվազ վտանգավոր են շրջակա միջավայրի համար, ապա պլաստիկ աղբի հսկայական քանակները բնության աղտոտման մշտական աղբյուր են հանդիսանում:

Կապան քաղաքում պլաստիկ աղբի ծավալը նվազեցնելու նպատակով իրականացվել են քաղաքային աղբահանության ծառայության բարելավման և հանրության իրազեկման ու ուսուցանման լայնամասշտաբ միջոցառումներ: Մասնավորապես, քաղաքային աղբավայրում ինքնաբռնկումները և բաց այրումը կանխելու նպատակով խրախուսվել է կոշտ կենցաղային թափոններից ՊԷՏ պլաստիկ շշերի տարանջատումը և վերամշակումը: Ի լրումն, այլընտրանքային լուծում է առաջարկվել մեկանգամյա օգտագործման պոլիէթիլենային տոպրակների փոխարեն: Հանրային ուսուցման, իրազեկման և գովազդային քարոզարշավի գործողությունները հնարավորություն տվեցին շահագրգիռ կողմերին, նպատակային խմբին և այլ շահառուներին որդեգրելու նոր հայեցակարգ և համայնքում և ներդնելու պլաստիկ աղբից վերծ գործելակերպ:

Ստորագրվել է Փոխըմբռնման հուշագիր Կապանի քաղաքապետարանի և երկու վերամշակող ընկերությունների միջև, ըստ որի քաղաքային իշխանությունները օգուտ կստանան համայնքի պլաստիկ թափոնների տարանջատումից, հավաքումից ու վաճառքից, և ստացված միջոցները կուղղվեն կենցաղային աղբի կառավարման բարելավմանը, օրինակ՝ քաղաքային աղբավայրից դիօքսինների և ֆուրանների արտանետումների կրճատմանը:

1

Պլաստիկ շշերի հավաքման և մամլման տեղակայանքը հիմնովին վերանորոգվել է

The storage for collecting and pressing plastic bottles was refurbished

90

Տեղադրվել են պլաստիկ շշերի 90 աղբարկղեր և ընդհանուր աղբի 42 աղբարկղեր

90 bins for plastic waste and 42 bins for general waste installed

12

12 աղբատեղիներ նորոգվել են

12 waste bin spaces renovated

6

Տարեկան 6 տոննա չքայքայվող պլաստիկ թափոններ տարանջատվել են

6 tonnes of non-degradable plastic waste separated annually

3000

3000 բազմակի օգտագործման գնումների տոպրակներ բաշխվել են տեղի սուպերմարկետներին

3,000 reusable bags provided to local supermarkets

Աշոտ Հայրապետյան՝ Կապանի քաղաքապետ

«Ես կարծում եմ, որ շուտով մարդկանց համար կդառնա վարքագիծ՝ աղբից պլաստիկ թափոնների առանձնացումն ու հատուկ աղբամաններում տեղադրելը»:

Project description

Plastic bottles and plastic shopping bags account for up to 30% of all solid household waste. While natural organic waste (food and agricultural material) and other degradable waste are not very harmful to the environment, plastic waste is much more problematic and can be an extremely long-term source of pollution.

In order to reduce plastic waste in the community of Kapan, several activities were carried out aimed at improving the municipal waste management service and enhancing public awareness and education. In particular, recycling and the separation of plastic bottles from solid household waste were promoted as alternatives to open-air burning, which in the past has resulted in uncontrolled fires in the community landfill. In addition, reusable bags were introduced as an alternative to disposable plastic bags. Public education and public awareness activities, as well as promotional campaign tools helped the local community to adopt a new approach and promote plastic-free practices.

A Memorandum of Understanding, signed between the Kapan Municipality and two recycling companies, created a framework that allows the community authorities to receive benefits from the disposal of plastic waste, and redirect financial resources towards better waste management. Ultimately this will also see a reduction of harmful dioxin and furan emissions from the community landfill.

Ashot Hayrapetyan, Mayor of Kapan

I believe that soon people will develop the behaviour of separating plastic from other waste and placing it in special bins without mixing with other garbage.

ԳԷՀ-ի մասին

Գլոբալ էկոլոգիական Հիմնադրամը (ԳԷՀ) 183 երկրների, միջազգային հաստատությունների, ՀԿ-ների և մասնավոր հատվածի միջև հաստատված գլոբալ գործընկերություն է, որի նպատակն է արձագանքել գլոբալ բնապահպանական խնդիրներին՝ աջակցելով կայուն վարձագմանը ուղղված ազգային նախաձեռնություններին: Որպես անկախ ֆինանսական մեխանիզմ, ԳԷՀ-ը տրամադրում է դրամաշնորհներ կենսաբազմազանության, կլիմայի փոփոխության, միջազգային ջրերի, հողերի դեգրադացիայի, օզոնային շերտի և կայուն օրգանական աղտոտիչների ոլորտներում իրացանացվող ծրագրերին: Փոքր դրամաշնորհների ծրագրի միջոցով ԳԷՀ-ը տրամադրել է ավելի քան 16030 փոքր դրամաշնորհներ քաղաքացիական հասարակության և համայնքային կապակերպություններին 653.2 միլիոն ԱՄՆ դոլար ընդլրահուր գումարով:

About the GEF

The Global Environment Facility (GEF) unites 183 countries in partnership with international institutions, civil society organizations (CSOs), and the private sector to address global environmental issues while supporting national sustainable development initiatives. An independently operating financial organization, the GEF provides grants for projects related to biodiversity, climate change, international waters, land degradation, the ozone layer, and persistent organic pollutants. Through its Small Grants Programme (SGP), the GEF has also made more than 16,030 small grants directly to civil society and community based organizations, totaling 653.2 million USD.

ՄԱԶԾ-ի մասին

ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիրը գործընկերային կապեր է հաստատում հասարակության բոլոր խավերի ներկայացուցիչների հետ՝ պորակցելով պետություններին դիմակայելու ճգնաժամերին: ՄԱԶԾ-ն յաթանում է նաև աճը, որ կոչված է բարելավելու յուրաքանչյուր անձի կյանքի որակը: Մնայուն ներկայություն ունենալով ավելի քան 170 երկրներում և տարածքներում՝ մենք համաշխարհային փորձ և տեղական լուծումներ ենք մատուցում՝ նպաստելով կյանքի բարելավմանը և աջակցելով կայուն պետականության ձևավորմանը: ՄԱԶԾ-ն հաստատվել է Հայաստանում 1993 թ. մարտին և աջակցում է կառավարությանն իրականացնելու ազգային վարձագման առաջնահերթությունները, ինչպես նաև հասնելու Կայուն վարձագման նպատակներին:

About UNDP

UNDP partners with people at all levels of society to help build nations that can withstand crisis, and drive and sustain the kind of growth that improves the quality of life for everyone. On the ground in more than 170 countries and territories, we offer global perspective and local insight to help empower lives and build resilient nations UNDP in Armenia was established in March 1993, and supports the government in meeting its development priorities and the Sustainable Development Goals.

www.sgp.am

Printed on recycled paper
Տպագրված է վերամշակված թղթի վրա

©UNDP in Armenia, 2016
©ՄԱԶԾ հայաստանյան գրասենյակ, 2016